

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2008

Renata Švandelková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Sociálně výchovné prostředí a vzdělávání
v Armádě ČR**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**

**Vypracovala:
Renata Švandelková**

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociálně výchovné prostředí a vzdělávání v Armádě ČR“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 15. března 2008

.....
Renata Švandelková

Poděkování

Chci velmi poděkovat mému vedoucímu práce panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc., který mi svým vstřícným, odborným a profesionálním přístupem velmi pomohl při zpracování mé bakalářské práce.

Dále chci poděkovat zástupci rektora Univerzity obrany v Brně panu plukovníku gšt. Ing. Josefu Trojanovi za odbornou pomoc z oblasti „Sociálně nežádoucích jevů“.

Děkuji i svému manželovi Pavlovi za morální podporu, kterou mi poskytl nejen během zpracování mé bakalářské práce, ale i během celého studia.

Renata Švandelková

OBSAH

Úvod

1. Vojenské školství	4
1.1 Historie vojenského školství	4
1.2 Současný stav vojenského školství	10
1.3 Dílčí závěr	15
2. Sociálně nežádoucí jevy	17
2.1 Sociálně nežádoucí jevy, základní pojmy	17
2.2 Prevence	28
2.3 Hlavní objekty a subjekty sociálně nežádoucích jevů	30
2.4 Hlavní a specifické cíle prevence sociálně nežádoucích jevů	34
2.5 Dílčí závěr	35
3. Komplexní výchovný program vojenského profesionála	37
3.1 Cíl a úkoly výchovy	38
3.2 Specifika výchovy vojáků	39
3.3 Metody, činitelé a fáze výchovy	41
3.4 Výchova a výcvik vojenského profesionála v období studia na Univerzitě obrany Brno	43
3.5 <i>Šetření u nově příchozích vojáků u Vojenské výcvikové základny ve Vyškově</i>	45
3.6 Dílčí závěr	51
Závěr	52
Resumé	55

Anotace	57
Klíčová slova	57
Seznam použité literatury	59
Přílohy	60

ÚVOD

Česká republika a její armáda, to jsou pojmy, které k sobě nerozlučně patří. Země v srdci Evropy a základní instituce k obraně a ochraně obyvatel, tak tomu bylo v minulosti a je i v současnosti. Armáda je hlavním subjektem realizace obraných cílů České republiky. V souladu se strategickými zásadami **NATO** jsou, jednotlivě i společně, nepřetržitou efektivní přípravou rozvíjeny operační nezávislost a schopnost součinnosti pozemních a vzdušných sil a ostatních součástí AČR. **Armáda je zapojena do integrované vojenské struktury NATO.** Armáda České republiky se připravuje k tomu, aby byla schopna samostatně nebo s alianční podporou účinně reagovat na všechny bezpečnostní hrozby vojenského i nevojenského charakteru. Současně se podílí na **mírových operacích** mezinárodního společenství vycvičenými, mobilními a logisticky soběstačnými silami.¹

Součástí **Armády České republiky** je bezesporu **vojenské akreditované školství**. Rozhodující prvek systému vojenského vzdělávání představují vojenské školy, které jsou součástí celostátní vzdělávací soustavy a řídí se platnými právními předpisy. V přímé podřízenosti náměstkyně ministryně obrany pro personalistiku jsou následující školská zařízení – **Univerzita obrany Brno, Střední technická škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové**. Velmi důležitou problematikou, kterou se v současnosti armáda zabývá, jsou sociálně nežádoucí jevy. Zde dává hlavní důraz na prevenci. Součástí dnešní armády je také výchova nových mladých, ale i současných profesionálů, proto se zaměřuje na celou řadu výchovných programů.

Cílem práce je poukázat na vojenské školství jako celek, a to v historickém vývoji i v současnosti. Zaměřit se na velmi aktuální téma současné doby, a to nejen

¹ Roušar, Česká republika a její profesionální armáda, Praha, Ministerstvo obrany a Agentura vojenských informací a služeb, 2006, str. 7.

v armádě, sociálně nežádoucí jevy. Vymezit základní pojmy, soustředit se na prevenci a naznačit možnosti řešení sociálně nežádoucích jevů. Dále poukázat na problematiku výchovy vojenských profesionálů od nástupu do služebního poměru, až do vrcholu vojenské kariéry.

Bakalářská práce je koncipována do teoretické části, přičemž v kapitole 3.5 je provedeno šetření u nově příchozích vojáků u Vojenské výcvikové základny ve Vyškově. V tomto šetření jsou zmíněny dvě aktuální problematiky a to: „*Motivace ke vstupu do AČR*“ a „*Pohled na účast v zahraničních misích*“.

V první kapitole se zaměřím na vojenské střední a vysoké školství a to jak na historii, tak i současnost.

V kapitole druhé detailně rozeberu téma, které je v současné době velmi aktuální, a tím jsou **sociálně nežádoucí jevy**. Zde vymezím základní pojmy, zaměřím se především na ty jevy, se kterými se v armádě můžeme setkat, včetně prevence a cílů sociálně nežádoucích jevů.

Komplexní výchovný program vojenského profesionála bude hlavní téma kapitoly třetí, poslední. Kde uvedu hlavní cíle a úkoly výchovy, specifika výchovy vojáků, metody, činitele a fáze výchovy. Konkrétně se zaměřím na výchovu a výcvik vojenského profesionála v období studia na Univerzitě obrany v Brně. Tato kapitola bude zpestřena o dvě šetření, ve kterých poukážu na motivaci současné mládeže ke vstupu do armády a také na jejich pohled na službu v zahraničních misích.

Závěrem shrnu jednotlivou problematiku, která se odvíjí od jednotlivých kapitol uvedených v mé práci:

- 1. Vojenské školství je nedílnou součástí našeho společenského života.**
- 2. Sociálně nežádoucí jevy jako celospolečenský problém.**
- 3. Důležitou součástí každého člověka, profesionála je i výchova.**

Hlavní metodou při zpracování práce byla obsahová analýza dostupných materiálů. Při šetření byla použita metoda empirická, konkrétně dotazníková, která posloužila k získání dat a údajů od značného množství respondentů a následné logické a deduktivní vyvození závěrů.

1. **Vojenské školství**

V oblasti historie **vojenských středních a vysokých škol** bych se více zaměřila na novodobou historii vojenských středních škol, protože jsme studovala vojenskou střední školu ve Vyškově a tato oblast je mi bližší. V části historie vysokých vojenských škol bych věnovala pozornost na novodobou historii hlavně po roce 1993 – po rozdělení Československa.

1.1 **Historie vojenského školství**

Jednou z nejprestižnějších škol byla v 90. letech 20. století **Vojenská střední škola ve Vyškově**. Škola vznikla dnem 1. 7. 1993 jako státní střední odborná škola. Svoji činnost zahájila 1. září a nejprve pouze zajišťovala dokončení studia žáků vojenských středních odborných škol, kteří po rozdělení federace přišli ze škol dislokovaných na teritorium Slovenské republiky. Z počátku tvořila organizační součást Vojenské vysoké školy pozemního vojska.

Od 1. 9. 1995 byla samostatným subjektem - resortní školou MO ČR. Škola umožňovala zájemcům o profesionální službu v armádě v rámci **čtyřletého denního studia (z řad žáků, kteří ukončili 9. třídu základní školy)** nebo **dvouletého denního nástavbového studia (z řad absolventů středních odborných učilišť)** získat úplné střední odborné vzdělání zakončené maturitou. Po ukončení školy její posluchači v hodnostech podpraporčíků nastoupili službu u vojenských útvarů. Kromě toho byly na škole organizovány roční praporčické kurzy, připravující absolventy civilních středních škol s maturitou pro výkon odborných funkcí v armádě. Škola připravovala

specialisty v oborech dělostřeleckém, ženijním, vojenské chemie, provoz a opravy tankové a automobilní techniky, logistické zabezpečení, výstrojní zabezpečení, proviantní zabezpečení a služba PHM.²

Zmínila bych také bohatou historii **Střední technické školy a vyšší odborné školy ministerstva obrany v Moravské Třebové**, která je v současné době již jedinou vojenskou střední školou v České republice.

Již v roce 1922 byla v Moravské Třebové otevřena první česká menšinová škola ve městě (jako součást ruského reálného gymnázia). V letech 1939-45 byl areál využíván jako zajatecký tábor francouzských, britských a jugoslávských důstojníků. Za uvedenou dobu jím prošlo přes 4.500 příslušníků výše uvedených armád. S některými z nich je udržován styk prostřednictvím velvyslanectví Velké Británie. Vojenské využití současného areálu **Střední technické školy Ministerstva obrany v Moravské Třebové** lze datovat od roku 1934, kdy požádalo Okresní hejtmanství o umístění čs. jednotky ve městě. Od 1. září 1935 v objektu působilo Státní vojenské reformované reálné gymnázium, za jehož působení byl objekt dobudován péčí vojenské správy.

Za tři roky předválečné existence navštěvovalo školu přes **700 studentů**, z nichž řada se zapojila do protifašistického odboje doma i v zahraničí. Škola se stala výběrovou střední školou mající za účel poskytnout žákům předběžné všeobecné vzdělání, jež by jim umožnilo studium na vysoké škole technické všech oborů nebo na univerzitě (vyjma obor historie, klasické filologie a teologie, kde je třeba vykonat dodatečnou zkoušku z jazyka **řeckého nebo latinského**) a dalo jim zároveň určitou přípravu branné výchovy před vstupem do škol na důstojníky v záloze (všech zbraní).

Od roku 1945 do roku 1947 zde bylo umístěno velení 1. tankového sboru. Od r. 1947 do roku 1949 11. tanková brigáda. Od podzimu 1949 v objektu začala působit Vojenská škola Jana Žižky, která byla v roce 1969 přejmenována na Vojenské gymnázium Jana Žižky, které zde působilo do 30. 9. 1996.³

²² Minařík, Historie VSŠ, Moravská Třebová, 2006, str. 3 – 7.

³ <http://www.stsmo.cz>

V souvislosti s celkovou reorganizací armády ČR byla v roce 1996 zřízena Střední technická škola Ministerstva obrany. Jejím posláním se stala výchova všestranně připravených profesionálů v duchu nejlepších demokratických tradic našeho národa.

V roce 1993 po rozdělení Československa došlo k radikální transformaci vojenského středního školství. ČR potřebovala zabezpečit vzdělávání všech potřebných profesí, a proto došlo k vytvoření pouze tří vojenských středních škol, a to v Moravské Třebové, ve Vyškově a v Brně.

V **Moravské Třebové**, jak jsem již zmínila výše, bylo studium zaměřeno na **všeobecně vzdělávací předměty**. Ve **Vyškově** se vyučovalo vše, co souviselo **s pozemními silami**, a v **Brně** se zaměřili na **vzdušné síly**. Studium na všech školách mělo stejný systém, studium bylo zakončeno maturitní zkouškou. Do roku 1997 studenti prošli v posledním ročníku také vojenskou základní službou, která byla součástí výuky. Maturitní zkouška byla velmi specifická, protože byla rozdělena do dvou ročníků. Ve třetím ročníku studenti skládali maturitu z matematiky, českého jazyka a cizího jazyka a ve čtvrtém ročníku se maturita zkompletovala zkouškou z odborných předmětů. Po roce 1997 již studenti skládali kompletní zkoušky pouze ve čtvrtém ročníku a rozdíl byl také provedení základní služby. Po roce 1997 zanikla pro žáky vojenských středních škol základní vojenská služba během čtvrtého ročníku a žáci absolvovali pouze tříměsíční náhradní vojenskou službu a to až po úplném dokončení studia.

Historii **vojenského vysokého školství** můžeme najít až v době meziválečné, kdy vznikaly první vysoké školy. Vrcholnou institucí československého vojenského školství meziválečného období byla Vysoká škola válečná, působící pod jiným názvem od listopadu 1921, kdy navázala na tři běhy kurzů pro důstojníky generálního štábu. Tato škola byla od počátku francouzským dítkem a ve francouzských rukou zůstala také nejdéle, až do října 1930.

Výukové standardy vysoké školy válečné odpovídaly francouzské *Ecole Supérieure de la guerre* v Paříži - jak bylo při příležitosti 15. výročí školy uvedeno: *"jak kurzy, tak škola válečná si od počátku uchovává ráz školy francouzské a je vlastně mladší sestrou pařížské vysoké školy válečné"*. V čele kurzů a školy se za více jak deset

let vystřídali čtyři francouzští velitelé, v profesorském sboru školy pak pětadvacet francouzských důstojníků, většinou absolventů již zmíněné pařížské školy.

Francouzská vojenská mise se také podílela na vzniku nejdůležitějšího prvku vojenského školství, **Vojenské akademie v Hranicích na Moravě**. Její první čtyři velitelé byli Francouzi a stáli v čele akademie až do jara 1923. Podobně řídili členové mise také další školská zařízení, v čele Pěchotního učiliště v Milovicích byli francouzští důstojníci do srpna 1926, v čele Jezdeckého učiliště v Hranicích na Moravě, později v Hodoníně a Pardubicích také do srpna 1926, právě tak jako v čele Dělostřeleckého učiliště v Milovicích a později v Olomouci. Mnohem kratší dobu působil Francouz v čele Leteckého učiliště v Chebu, pouze do listopadu 1922.

Význam **francouzské vojenské mise** pro československé vojenské školství byl nedocenitelný. Faktem zůstává, že v této oblasti se mise angažovala velice důsledně a dlouhodobě, až do léta 1930. Přitom však nelze zapomínat na skutečnost, že dosti vysoký počet československých důstojníků a generálů měl možnost studovat na nejrůznějších francouzských školách, od odborných kurzů a učilišť až po válečnou školu, kterou do roku 1938 absolvovaly více než **tři desítky důstojníků a generálů**.

Lze říci, že v oblasti vojenského školství postupovala mise nejsystematičtěji a dosáhla také největších úspěchů. Zvláště **Vysoká škola válečná** by si bez francouzské pomoci nezískala v krátké době tak vysoké renomé v celé Evropě, což se projevilo stále častějším studiem důstojníků zahraničních armád. Ve třicátých letech totiž československé vojenské školství převzalo pomyslnou štafetu od Francie a stalo se dalším významným vzdělanostním centrem pro armády střední a východní Evropy.⁴

Po vzniku samostatné České republiky zůstaly v naší zemi pouze tři vojenské vysoké školy a to **Vojenská lékařská akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové**, další **Vojenská akademie v Brně** a v neposlední řadě se jednalo o **Vojenskou vysokou školu pozemního vojska ve Vyškově**.

Vojenská lékařská akademie

Historie přípravy **vojenských lékařů a farmaceutů** v Hradci Králové sahá do roku 1951, kdy vznikla Vojenská lékařská akademie na bázi existující Lékařské fakulty UK, která v Hradci Králové působila od roku 1945. V roce 1958 byla přetvořena

⁴ Chrastlil, Markel, Vondrášek, Vojenská akademie v Brně, Praha, Agentura vojenských informací a služeb, 2005, str. 5 – 30.

do organizační podoby Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu J. E. Purkyně. V této podobě působila až do roku 1988, kdy se vrátila k původnímu názvu, který výstižněji postihoval škálu jejich hlavních činností. Vojenská lékařská akademie svoji pedagogickou činnost zaměřila na moderní přípravu lékařů, farmaceutů a zdravotnických manažerů pro ozbrojené síly naší vlasti. Vojenská lékařská akademie byla akademií otevřenou pro moderní evropské edukační trendy. Ve vysokoškolské výchově spolupracovala s **Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy a Farmaceutickou fakultou Univerzity Karlovy v Hradci Králové**. Připravovala vojenské a lékařské profesionály působící ve sféře bezpečnosti a obrany státu na základě potřeb armády, státní správy a smluvních závazků s ostatními demokratickými státy.

Vojenská akademie v Brně

Po změně mocensko – politických poměrů po listopadu 1989 došlo k postupné transformaci Vojenské akademie v Brně, která se stala organickou součástí vzdělávací soustavy v České republice. S absolventy vojenské akademie se lze setkat nejen v armádě, ale nalezneme je i v průmyslových podnicích důležitých z hlediska obrany státu, ve výzkumných ústavech a zařízeních i v dalších oblastech společenského života. V průběhu padesátileté existence vysokého vojenského školství v Brně se vyprofiloval inženýrský směr vzdělávání, který odpovídala požadavkům nového tisíciletí. V průběhu 90. let byl přijat komplex opatření k odstranění deficitu v jazykových schopnostech a manažerských dovednostech.

Součástí vojenské akademie byly tyto tři fakulty:

- **Fakulta velitelská a štábní**, s těmito katedrami: řízení obrany státu, taktiky, velení a štábní služby, vojenské zpravodajství a elektronického boje, sociálních věd, operačního a boj. použití dělostřelectva, operačního použití ženijního vojska a ženijní zabezpečení, vojenské logistiky, řízení operačních systémů.
- **Fakulta vojsko - technická druhů vojsk**, s těmito katedrami: bojových a dopravních vozidel, zbraňových systémů, tělesné výchovy a sportu, materiálů a technologie speciální výroby, mechaniky a částí strojů, ženijní a stavebních strojů, matematiky, fyziky.

- **Fakulta letectva a protivzdušné obrany**, s těmito katedrami: elektrotechniky a elektroniky, speciálních komunikačních systémů, automatizovaných systémů velení a informatiky, radiolokace, inženýrského leteckého a radiotechnického zabezpečení letectva, letectva, raketové techniky, letadel a motorů, robotiky, protivzdušné obrany.⁵

Vojenská vysoká škola pozemního vojska ve Vyškově

Ve **Vojenské vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově** (dále jen VVŠ PV) došlo takto po listopadu 1989 k podstatným změnám. Souvisely se změnami ve společnosti i s realizací výsledků vídeňských jednání o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje v Evropě. Obě skutečnosti významným způsobem ovlivnily také vývoj ve vojenském školství a tím i vývoj na VVŠ PV ve Vyškově. Personální a strukturální změny na VVŠ PV od počátku roku 1990 byly součástí obdobného procesu v celé armádě. V důsledku vypuštění článku o vedoucí úloze KSČ z Ústavy ČSSR byl stejně jako v celé armádě i na VVŠ PV zrušen politický aparát a vytvořeny orgány sociálního řízení. V této souvislosti byla zrušena i katedra marxismu – leninismu a vytvořena nová katedra společenských věd.

VVŠ PV měla následující fakulty:

- **Fakulta motostřeleckého vojska**, s katedrami: pedagogickou, příprava velitelů mechanizovaných a průzkumných jednotek.
- **Fakulta tankového vojska**, s katedrami: manažerství, velení vojenským jednotkám.
- **Fakulta druhů vojsk**, s katedrami: velitelsko – inženýrská – RVD, ženijní a vojenská chemie.
- **Fakulta ekonomiky obrany státu**, s katedrami: ekonomika armády, vševojskový týl, zabezpečení PHM, proviantní zabezpečení, výstrojní zabezpečení, civilní obrana.⁶

⁵ Chrástlil, Markel, Vondrášek, Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951 – 2001, Praha, Agentura vojenských informací a služeb, 2001, str. 147 – 149, 162.

⁶ Hanzlík, Kozílek, Rákosník, Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost, Praha, MO a Agentura vojenských informací a služeb, 2002, str. 58 – 59, 61.

VVŠ PV byla velmi vždy prestižní vysokou školou, kde budoucí vojáci studovali jak převážně ekonomických a velitelských oborů, tak i civilní studenti, kteří se připravovali na své další povolání ve státní sféře. VVŠ PV se mohla pyšnit nejen svou vysokou úrovní studia, ale byla také jedinou vysokou školou, ke které patřil obrovský výcvikový prostor Vyškov - Dědice, kde probíhal výcvik budoucích důstojníků, který byl nedílnou součástí přípravy studentů.

1.2 Současný stav vojenského školství

V současnosti již nenajdeme takové množství vojenských jako v dřívějších letech. V dnešní době existuje pouze jedna vojenská střední škola, kterou je **Střední technická škola a vyšší odborná škola ministerstva obrany v Moravské Třebové** a také pouze jedna vysoká vojenská škola, **Univerzita obrany Brno**. Univerzita obrany je v dnešní době „nejmladší“ vzdělávací institucí u nás, vznikla teprve 1. září 2004.

Střední technická škola a vyšší odborná škola ministerstva obrany v Moravské Třebové byla zřízena v roce 1996 a od roku 1997 nese čestný název „Škola Československé obce legionářské“. Škola připravuje žáky na budoucí povolání profesionálního vojáka AČR. Umožňuje absolventům získat úplné střední vzdělání, také je připravuje ke studiu na Univerzitě obrany a pro práci u útvarů AČR v praporčických hodnostech.

Studium na Střední technické škole a vyšší odborné škole ministerstva obrany v Moravské Třebové je studium denní čtyřleté pro absolventy základních škol – chlapce i dívky. Absolvent čtyřletého studia získává úplné středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou, osvědčení o dosažené úrovni jazykové způsobilosti dle normy **STANAG 6001**, která je platná pro celou Severoatlantickou alianci. Dále také žáci obdrží doklad o počítačové gramotnosti (**certifikát ECDL – European Computer Driving Licence**) a v neposlední řadě **řidičské oprávnění skupiny „B“**.

Dále také na škole probíhá tříleté dálkové nástavbové studium, které je ale výhradně pro vojáky z povolání a občanské zaměstnance.

Na škole také probíhají jazykové kurzy pro příslušníky AČR z anglického a německého jazyka, výhradně podle normy **STANAF 6001**, kterou jsem již výše

jmenovala. V současné době je zde také možné najít kurzy výpočetní techniky, které připravují účastníky na vykonání zkoušek **ECDL**.⁷

Zájem o studium na střední vojenské škole rok od roku stoupá. Tento fakt jsem měla možnost zažít osobně, protože jsem studovala na Vojenské střední škole ve Vyškově. V době kdy jsem na tuto školu nastupovala, tak jsme byli první ročníky, kdy byly přijímány na vojenské střední školy i dívky, do té doby to byla výhradně mužská záležitost. Ženy studovaly pouze na vojenských vysokých školách a v různých odborných kurzech.

Dostat se na vojenskou střední školu do Moravské Třebové ovšem není nic jednoduchého. Žáci se musí podrobit dvoudennímu přijímacímu řízení, ve kterém musí zvládnout písemné zkoušky z **českého jazyka**, z **matematiky** a **cizího jazyka**. Škola dává přednost **anglickému jazyku**, protože angličtina je nejpoužívanější cizí jazyk v celé Armádě ČR a také téměř všichni její příslušníci musí z tohoto jazyka složit zkoušky dle normy **STANAG 6001**.

Dále velmi důležitou součástí přijímacího řízení jsou **psychotesty**, na které dává velitelstvo-pedagogický sbor velký důraz, protože jsou zhotoveny tak, aby poznaly osobnost člověka a také to, jaké má dotyčný nebo dotyčná předpoklady školu dokončit a po skončení pokračovat ve služebním poměru vojáka z povolání. Další neméně důležitou součástí je test z **tělesné výchovy**, kde musí žáci zvládnout tři náročné disciplíny (**běh na 1000m**, **sprint na 60m** a **šplh na laně**, vše samozřejmě v časových limitech). Po skončení tohoto přijímacího řízení projde každý uchazeč pohovorem s psychologem a pedagogem.

Z důvodu, že škola je jediná v republice a je o ni velký zájem, musí mít studenti co nejlepší výsledky na základní škole. Většina zájemců o toto studium má průměr známek na vysvědčení ze základní školy do 1,5.

⁷ Roušar, Česká republika a její profesionální armáda, Praha, Ministerstvo obrany a Agentura vojenských informací a služeb, 2006, str. 71.

V současnosti existuje pouze jedna vojenská vysoká škola, kterou je **Univerzita obrany Brno**. Univerzita obrany je v dnešní době „nejmladší“ vzdělávací institucí u nás.

Univerzita obrany Brno je vysokou školou, která má poměrně novou tvář. Vznikla 1. září 2004 sloučením tří samostatně působících vzdělávacích zařízení - **Vojenské vysoké školy pozemního vojska ve Vyškově, Vojenské akademie v Brně a Vojenské lékařské akademie Jana Evangelisty Purkyně v Hradci Králové**.

Univerzita připravuje **vojenské profesionály** a další odborníky působící ve sféře bezpečnosti a obrany státu na základě potřeb Armády ČR, státní správy a smluvních závazků s ostatními demokratickými státy. Příprava probíhá na bázi nejnovějších poznatků z vojenství, výzkumu a vývoje v národním i mezinárodním měřítku a vlastního vědeckého bádání. Vzdělávání na univerzitě je směřováno k širšímu zaměření odborného profilu absolventů, což umožňuje jejich lepší uplatnitelnost a kariérní růst v měnících se armádních podmínkách.

V souladu se zákonem č.111/1998 Sb. o vysokých školách, Univerzita obrany uskutečňuje akreditované vysokoškolské studium: bakalářské (Bc.) – doba studia 3 a 4 roky, navazující magisterské (Ing.) – doba studia 2 roky, magisterské (MUDr., Mgr.) – doba studia 5 a 6 let, doktorské (Ph.D.) – doba studia 3 roky. Bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy jsou vojenského, vojensko – manažerského, ekonomického, technického a zdravotnického zaměření. Důraz je kladen rovněž na přípravu v oborech, které česká armáda deklarovala **Severoatlantické alianci** jako oblasti své specializace, tedy na vojenské zdravotnictví, chemii, biologii a pasivní sledovací systémy. Tímto směrem se ubírá také vědecká činnost. Univerzita obrany je také centrem celoživotního vzdělávání. Realizuje rovněž neakreditované nejvyšší resortní vzdělávání formou kvalifikačních kurzů pro vyšší důstojníky. Je otevřená i civilním a zahraničním studentům. Univerzita obrany má své nezastupitelné místo v systému českých vysokých škol a poskytuje vzdělání srovnatelné se vzděláním získaným na civilních vysokých školách v České republice.

Organizačně se Univerzita obrany člení na tři fakulty a tři ústavy:

Fakulta vojenského zdravotnictví se sídlem v Hradci Králové působí jako vzdělávací a vědecké centrum zdravotnictví AČR. Svoji pedagogickou činnost zaměřuje na moderní přípravu lékařů, farmaceutů a zdravotnických manažerů pro ozbrojené síly ČR. Fakulta vojenského zdravotnictví je fakultou otevřenou pro moderní evropské edukační trendy. Ve vysokoškolské výchově spolupracuje s Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy a Farmaceutickou fakultou Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Přípravuje vojenské a lékařské profesionály působící ve sféře bezpečnosti a obrany státu na základě potřeb Armády ČR, státní správy a smluvních závazků s ostatními demokratickými státy. Fakulta nabízí následující studijní programy a obory: **bakalářský studijní program Vojenský zdravotnický management, magisterské programy Vojenské všeobecné lékařství, Vojenské zubní lékařství a Vojenská farmacie, doktorské studijní programy Epidemiologie, Lékařská mikrobiologie, Molekulární patologie, Toxikologie, Vojenská hygiena, Vojenská chirurgie, Vojenská radiobiologie a Vojenské vnitřní lékařství.**

Fakulta je jediným školícím centrem v AČR v oblasti neodkladné péče v polních podmínkách a garantem vojenského zdravotnického výzkumu v oblasti NBC problematiky v rámci NATO a EU. Jedním z konkrétních realizačních výstupů vědecké práce na výzkumných projektech řešených fakultou jsou antidota, která jsou výsledkem práce katedry toxikologie.

Fakultu vojenských technologií vzdělává především odborníky pro ozbrojené síly, ale i pro český obranný průmysl. Po ukončení studia absolventi nacházejí uplatnění na nejrůznějších velitelských, technických a technicko – manažerských funkcích v armádě. Od 1. září 2005 zahájila fakulta výuku v nově akreditovaném studijním programu s názvem Vojenská technologie. Vzdělávací a vědecká činnost v rámci tohoto programu zahrnuje zejména inženýrské a vojensko – technické oblasti strojní, elektrotechnické, stavební, geodetické, kartografické a také oblast informatiky.

V bakalářském a navazujícím magisterském a doktorském studiu jsou nabízeny tyto obory: **Zbraně a munice, Bojová a speciální technika, Ženižní technologie, Letecká a raketová technika, Letový provoz, Letecké elektrotechnické systémy,**

Radiolokace, Systémy protivzdušné obrany, Komunikační a informační systémy, Vojenská geografie a meteorologie.

Fakulta ekonomiky a managementu připravuje vojenské profesionály - důstojníky AČR jako kvalifikované odborníky, vzdělané ve vojenství a speciálně připravované pro vojenskou praxi. Fakulta připravuje důstojníky AČR, kteří budou působit ve všech organizačních strukturách armády na manažerských a ekonomických funkcích. Nosným studijním programem fakulty je **Ekonomika a management**, který vytváří předpoklady k zvládnutí ekonomických a manažerských procesů na poznatkové platformě zejména takových disciplín jako je ekonomie, management, právo, matematika, statistika a informatika. Získání vysokoškolské kvalifikace zabezpečují akreditované obory, které jsou koncipovány v bakalářském, magisterském a doktorském studiu. Získání vysokoškolské kvalifikace zabezpečují akreditované obory, které jsou koncipovány v bakalářském, magisterském a doktorském studiu: **Zbraně a munice, Bojová a speciální vozidla, Ženižní technologie, Vojenský management, Manager malých jednotek.**

Ústav operačně taktických studií poskytuje vzdělání vojenským profesionálům v souladu s reformou ozbrojených sil v rámci neakreditovaných studijních forem s důrazem na přípravu vyšších důstojníků. Úkolem ústavu je rozvíjet teorii vojenské vědy a podílet se na řešení problémů výstavby a použití vojsk na vojensko – strategické a operačně – taktické úrovni.

Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení je samostatnou součástí Univerzity obrany s působností v oblasti základního a aplikovaného výzkumu, pedagogické činnosti a vědecko – výzkumných služeb. Připravuje specialisty chemického vojska a státní správy v problematice ochrany proti zbraním hromadného ničení v uceleném systému úplného vysokoškolského studia, včetně kariérových a specializačních kurzů a kurzů pro zahraniční specialisty.

Ústav strategických studií je především vědeckým pracovištěm Univerzity obrany. Svou působnost naplňuje v oblastech základního a aplikovaného výzkumu, pedagogické činnosti, vědecko – informační činnosti, koordinace výzkumů, poradenských a expertizních aktivit.

Pokud se ve své práci zmiňuji o vojenském vysokém školství je nutné vzpomenout také **Katedru vojenské tělovýchovy Univerzity Karlovy v Praze**. Ta zabezpečuje v rámci Fakulty tělesné výchovy a sportu prezenční, kombinované a postgraduální formy studia, včetně spolupráce při doktorském studiu příslušníků ozbrojených složek ČR s důrazem na Armádu České republiky. Jde o výuku teorie a didaktiky tělovýchovy AČR tvořící hlavní součást studijního oboru Vojenská tělovýchova v rámci akreditovaného studijního programu Tělesná výchova a sport. Výuka teorie a didaktiky tělovýchovy AČR zahrnuje zejména: teoretické vzdělávání v rámci uceleného tělovýchovného systému AČR a praktickou výuku speciální tělesné přípravy (**boj z blízka, vojenské lezení, vojenské plavání, základy přežití, překonávání překážek a házení, přesuny, výsadkovou přípravu** apod.). Provádí přípravu a udělování oprávnění instruktorů speciální tělesné přípravy pro AČR. Také spolupracuje při sportovním tréninku a přípravě reprezentačních družstev AČR ve vojenských vícebojích.⁸

1.3 Dílčí závěr

Vojenské střední a vysoké školy mají u nás velmi bohatou historii. Kořeny vojenského **středního školství** sahají hluboko do 18. století, kdy se zájemci o studium připravovali na tzv. Tereziánských akademiích. Od té doby na našem území působila celá řada vojenských středních škol. V novodobé historii, po roce 1993, na území naší republiky existovaly tři vojenské střední školy a to: **Vojenská střední škola v Brně, ve Vyškově a Střední technická škola MO Moravské Třebové**.

V současnosti existuje pouze jedna vojenská střední škola, kterou je **Střední technická škola MO v Moravské Třebové**. Zde se studentům dostane všeobecného vzdělání se zaměřením na výpočetní techniku a cizí jazyky.

Velkou úlohu v **historii vojenských vysokých škol** hraje v meziválečném období Vysoká škola válečná, která byla pod taktikou **francouzských důstojníků**. Tato akademie poté několikrát změnila svůj název i dislokaci. Po vzniku samostatného

⁸ Roušar, Česká republika a její profesionální armáda, Praha, Ministerstvo obrany a Agentura vojenských informací a služeb, 2006, str. 66 – 70.

českého státu zůstaly už jen tři školy: **Vojenská lékařská akademie, Vojenská akademie v Brně, Vojenská vysoká škola pozemního vojska ve Vyškově.**

Po sloučení tří vojenských vysokých škol **vznikla 1. září 2004 Univerzita obrany v Brně.** Ta připravuje **vojenské profesionály, budoucí důstojníky AČR pro zabezpečení bezpečnosti a obrany státu.** Organizačně se univerzita člení na tři fakulty a tři ústavy: **Fakulta vojenského zdravotnictví, Fakulta vojenských technologií, Fakulta ekonomiky a managementu, Ústav operačně taktických studií, Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení, Ústav strategických studií.**

2. SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍ JEVY

Pokud má bakalářská práce má název „Sociálně výchovné prostředí a vzdělávání v AČR“ nejde se nezastavit u velmi aktuální problematiky, která sužuje většinu vojenských útvarů a zařízení v celé armádě, a to jsou **sociálně nežádoucí jevy**. V této kapitole se zaměřím na vymezení základních pojmů, prevenci, hlavní objekty a subjekty sociálně nežádoucích jevů a hlavní cíle sociálně nežádoucích jevů.

2.1 Sociálně nežádoucí jevy, základní pojmy

Sociálně nežádoucí jevy jsou ukazatelem krizových projevů v činnosti lidí. Vyskytují se zejména tam, kde selhává lidský faktor, dále se často vyskytují i tam kde se porušují normy, zákony, předpisy a obecné lidské zásady (např. etické). Tyto škodlivé vlivy provázejí lidskou činnost v průběhu různých aktivit, a to včetně jejich řízení a organizování.

Ve svých důsledcích pak často vedou k **poškození zdraví jedince**, k **poškození prostředí**, ve kterém žije (rodina, pracovní prostředí atd.), snižují konečný výkon a efekt činnosti.

Sociálně nežádoucí jevy jsou takové jevy, které negativně ovlivňují nejen dosažení požadované úrovně klíčových schopností armády, ale rovněž i kvalitu života vojenských profesionálů a zaměstnanců resortu včetně jejich rodinných příslušníků.

Pro příslušníka AČR je nezbytné, aby se choval a jednal takovým způsobem, aby se vyvaroval všech těchto forem sociálně nežádoucích jevů, v opačném případě musí počítat s kárným řízením a případně i s ukončením služebního poměru.

Mezi sociálně nežádoucí jevy patří zejména:

- nezdravé mezilidské vztahy včetně diskriminace, nežádoucí agresivity a rasové nesnášenlivosti,

- nezdravé návyky včetně zneužívání návykových látek,
- kriminalita,
- projevy extremismu, terorizmu,
- nežádoucí chování sexuální povahy,
- další jevy, související zejména s nekvalitním (nezdravým) životním stylem.⁹

Nezdravé mezilidské vztahy

Vzájemné vztahy mezi lidmi ovlivňuje vždy způsob chování a jednání každého z nás, proto je někdo oblíbený více a jiný méně. Vhodný způsob jednání se můžeme poměrně snadno naučit. Do zdravých mezilidských vztahů určitě nepatří:

- extrémní egoismus (sobectví),
- ignorování obecných morálních zásad,
- nevšímavost ke svému okolí,
- rasová nesnášenlivost,
- diskriminace,
- nežádoucí agresivita, včetně mobbingu, bossingu, asociálního chování, vandalizmu atd.

Nezdravé návyky včetně zneužívání návykových látek

Mezi návykové látky patří nejen **drogy, ale i alkohol a nikotin**, tedy kouření. Tyto nezdravé návyky ohrožují nejen zdraví, ale snižují i výkonnost, proto jsou v rozporu se zdravým životním stylem. **Užívání nelegálních drog je v AČR naprosto nepřípustné** a je důvodem pro ukončení služebního poměru. Požívání alkoholu na pracovišti a v pracovní době i mimo něj je striktně zakázáno, dodržování tohoto zákazu je kontrolováno. Kouření je povoleno, v souladu se Zákoníkem práce, pouze na vyhrazených místech a jednoznačně zakázáno tam, kde pracují i nekuřáci.

Kriminalita

Řadíme sem všechny přestupky a trestné činy (např. nerespektování zákonů, hospodářskou kriminalitu, dále terorismus, nelegální obchod se zbraněmi, korupční jednání, dopravní nekázeň atd.).

⁹ Majkus, Manuál – Prevence Sociálně nežádoucích jevů, Praha, 2005, str. 2 - 3.

Nežádoucí chování sexuální povahy

Do této kategorie patří zejména sexuální obtěžování (harassment), nekontrolovaný (rizikový) sex, prostituce, pornografie, pohlavní nemoci a AIDS a dále i sexuální zneužívání dětí atd.

Další jevy, související zejména s nezdravým (nekvalitním) životním stylem

Řadíme sem např. patologické hráčství, sprejerství, workholizmus, xenofobii, extremismus, antisemitizmus, sekty a nová náboženství.

Sociálně nežádoucí jevy se vyskytují zejména tam, kde selhává lidský faktor, často se vyskytují i tam kde se porušují normy a obecné lidské zásady (např. etické). Tyto škodlivé vlivy provázejí lidskou činnost v průběhu různých aktivit, a to včetně jejich řízení a organizování. Ve svých důsledcích pak často snižují konečný výkon a efekt činnosti.

Sociálně nežádoucí jevy a jejich projevům lze ve společnosti předcházet, omezovat je, nebo alespoň eliminovat na přijatelnou míru tak, aby se plně neprojevila jejich škodlivost. Nejúčinnější a nejefektivnější metodou, jak zamezit vzniku nebo alespoň omezit působení sociálně nežádoucích jevů, je primární prevence.¹⁰

ZÁKLADNÍ POJMY

SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

je souhrnný pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí (disfunkční) společenské jevy, které jsou pro společnost nebezpečné (např. deviantní formy chování). Zabývá se studiem příčin vzniku a existencí těchto jevů.

NORMALITA

označuje stav existující nebo realizovaný v mezích stanovených norem, který odpovídá za daných okolností běžnému, typickému, charakteristickému projevu jedince.

¹⁰ Majkus, Manuál – Prevence Sociálně nežádoucích jevů, Praha, 2005, str. 5.

NORMA

je **pravidlo nebo předpis**, který má závaznou platnost jako kritérium pro posouzení určitého jevu. Má význam ve smyslu: obvyklé, běžné, nejčastěji se vyskytující. Podle toho, k čemu se norma vztahuje, jsou normy: právní, estetické, technické, etické, statistické, ideální, funkcionální, psychologické, sociální, ale i většinové.

NORMA SOCIÁLNÍ

je blízká normám prevence sociálně nežádoucích jevů. Je to souborný termín, pod nějž se zahrnují obecná, společensky přijatá, uznávaná a tím závazná pravidla, která vymezují více či méně očekávané standardizované způsoby chování příslušníků určitého sociálního útvaru, případně kultury. **Jejich nedodržování je společensky trestáno a utlumováno, dodržování preferováno a odměňováno.** Sociální normy mají často charakter "samozřejmostí" jež nemohou být zpochybněny, přestože jejich racionální zdůvodnění může být problematické. Ve smyslu sociální normy může působit i veřejné mínění, nebo dokonce i televizní reklama, ale i úsudky jiných, zvláště politických osobností.

SOCIÁLNÍ ROLE

vyjadřuje očekávání, které na jedince klade jeho okolí z hlediska určité situace a z hlediska jeho základních charakteristik (**věku, pohlaví a sociálního postavení**). Je to něco vyžadovaného, s čím se jedinec více či méně ztotožňuje, co může pociťovat jako vnější tlak či manipulování, ale také jako něco přirozeného (např. role rodiče, nebo role velitele). Sociální role sestávají z celé řady sociálních norem, které tak tvoří porovnatelný systém chování ovlivněného skupinou v určité sociální pozici.

SOCIALIZACE

znamená postupné začleňování jedince do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace. Jedinec se během socializačního procesu učí jak sociálním normám, tak sociálním rolím (např. velitel družstva, čety, roty atd).

EXTRÉMNI EGOIZMUS

je krajní formou **solectví**, kdy jedinec se vždy snaží zdůraznit své "já". Je projevem individualizmu, který v podmínkách týmové interakce působí kontraproduktivně, tj. škodlivě.

V sociálních skupinách armádního typu je žádoucí citlivě udržovat poměr zdravého "jáství" (ega) ve vztahu k potřebám, metodám a cílům týmu. Zdravé mezilidské vztahy patří k podstatným znakům každého vojenského kolektivu.

IGNORANCE OBECNÝCH MORÁLNÍCH ZÁSAD

úzce souvisí s extrémním egoizmem.

- Morálka slouží za ideový základ pro hodnotové a normativní systémy. Je souborem principů posuzovaných z hlediska dobra a zla.
- Morální zásady řídí chování a jednání lidí určité společnosti.
- Morální zásady vojenského profesionála vycházejí z obecných zásad a z morálních hodnot státu, jehož je reprezentantem i obráncem. Vyjádření těchto hodnot je obsaženo ve vojenské přísaze.

NEZÁJEM O TÝMOVOU SPOLUPRÁCI

Týmová spolupráce je základem existence a vysoké výkonnosti každého týmu, výsledkem jeho snažení je pak profesionální výkon odpovídající určení a poslání týmu. Zásada "*jeden za všechny a všichni za jednoho!*" nabývá na významu zvláště v podmínkách profesionální AČR a jejího začlenění ve strukturách **NATO**.

OBČANSKÁ NEVŠÍMAVOST (PASIVITA)

Občanství znamená vědomé převzetí a naplňování odpovědnosti za celek. Znamená morální závazek jedince vůči společnosti, jejímž je členem. Součástí ústavního pořádku ČR je "**Listina základních práv a svobod**", která má nadnárodní charakter a občanovi garantuje jeho identitu.

NEDOSTATEK KOMUNIKATIVNÍCH DOVEDNOSTÍ

Komunikace je proces dorozumívání, tzn. vzájemné výměny názorů, informací, sdělování poznatků a rozprava o nich. Je to tedy proces, při kterém je odesilatelem předáváno adresátovi určité sdělení. Přenos informací je také výměnou

emocionálního obsahu i pomocí neverbálních znaků (gest, mimiky). Teprve znalost tohoto obsahu umožňuje pochopení vlastního smyslu informace.

Komunikace je základem sociální interakce a úzce souvisí s týmovou spoluprací. **Bohatou škálu různých forem komunikace je třeba se naučit.** Neverbální komunikace v podmínkách vojenského prostředí, zvláště pak při mezinárodní spolupraci, nabývá stále na větším významu. Ignorance nebo podceňování této lidské aktivity je škodlivé, tedy nežádoucí.

ŠIKANOVÁNÍ (mobbing, bossing)

je jednou z forem nežádoucí agresivity. Je ho třeba chápat jako závažnou **deformaci sociálních vztahů**, rolí i životních norem, která se projevuje ve svévolném ponižování, zastrašování, donucování, omezování a týrání druhých osob. Tento způsob jednání, který lze kvalifikovat jako trestný čin, slouží k získání neoprávněných výhod, k zajištění osobního pohodlí, k osobnímu obohacování nebo k uspokojování specifických potřeb na úkor šikanovaného. Působí jako silná psychosociální zátěž a má celospolečenskou dimenzi. Působí na omezování lidských práv a svobod.

MOBBING

představuje systematické **intrikování, šikanování, naschvály** - tedy psychoteror na pracovišti, který je iniciován a řízen kolegy případně nadřízeným (bossing) s cílem někoho poškodit aktivním a trvalým např. psychickým tlakem.

Za **mobbing** považujeme četné akce na pracovišti, které mohou takto postiženého znevážit a poškodit jeho pověst, snížit jeho sebeúctu či sebevědomí, nebo dokonce způsobit škody na jeho zdraví.

Následky **mobbingu** pak mohou sahát od četných psychosomatických symptomů a potíží až k sebepoškozování a dokonce i k sebevraždě.

BOSSING

Praktiky **bossingu** jsou přeci jenom razantnější než v **mobbingu**, např. odmítání dovolené, pohružka výpovědi, apod.

Na rozdíl od **mobbingu**, který je šikanováním ze strany spoluzaměstnanců, popisujeme **bossing** jako nevhodné chování nadřízených.

Oblíbenou formou **bossingu** je zabraňování přístupu k informacím. Každý vedoucí pracovník si je dobře vědom, že informace jsou velmi cenným pracovním nástrojem, ale také nástrojem k projevování přízně či nepřízně. Stačí tedy pracovníkovi, který upadl v nemilost, uzavřít přítok informací, které k práci potřebuje. Nejenom že mu bude práce trvat déle a bude na ni muset vynaložit více námahy, ale stane se vysmívaným i v kolektivu.

ŠIKANA (mobbing, bossing) a PARAGRAFY

Pojem šikana je v právní praxi používán jako synonymum pro „úmyslné jednání, které je namířeno proti jinému subjektu a které útočí na jeho důstojnost". Není důležité, zda k němu dochází slovními útoky, fyzickou formou nebo hrozbou násilí. Rozhodující je, že se tak děje úmyslně.

Dále musí být splněny tyto podmínky:

- pachatel se dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu,
- musí být prokázán úmysl pachatele dopustit se takového jednání a míra společenské nebezpečnosti,
- jeho jednání dosahuje intenzity uvedené v zákoně.

Otázky šikany a problematiky vztahů jsou v našem státě řešeny z hlediska legislativy ve dvou rovinách, a to v rovině mezinárodní, představované mezinárodními smlouvami, jimiž je náš stát vázán, a v rovině vnitrostátní, představované naší legislativou.

U trestných činů, jejichž podstatou byla šikana, lze proto předpokládat, že právě s ohledem na rozšiřující se případy podobných jednání bude skutek za trestný čin

považován. Šikana bývá nejčastěji postihována podle ustanovení trestního zákona a to jako: ublížení na zdraví (§221), ublížení na zdraví (§222), omezování osobní svobody (§231), zbavení osobní svobody (§232), vydírání (§235), útisk (§237), násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci (§197 a), znásilnění (§241), pohlavní zneužívání - zneužití osoby mladší 15 let (§242), pohlavní zneužívání - zneužití závisle osoby (§243), opuštění dítěte (§212), zanedbání povinné výživy (§213).

PSYCHOTROPNÍ LÁTKY (DROGY)

jsou látky, které **mají vliv na psychiku**. Výsledkem působení drog na psychiku člověka je zejména změna vnímání reality. Objevují se např. deformace času a prostoru, pocity odcizení, vztahovačnost, úzkost, povzbuzení, útlum, euforie, halucinace nejrůznějšího typu atd.

Tyto látky slouží také jako drogy (mimo medicínskou praxi) pro změnu nálady, k přivedení se do stavu obluzeného vědomí, k povzbuzení či utlumení somatopsychických funkcí.

Ovlivňují biochemické pochody v mozku, případně centrální i periferní nervy. Při opakovaném užívání vzniká ve velké většině závislost.

Tolerance drogy (snášlivost či snižující se účinek) je jedním z příznaků rozvoje drogové závislosti. Vzdávající tolerance na drogu znamená, že organismus reaguje postupně na původně účinnou dávku méně, tzn., že k dosažení stejného účinku je třeba dávku drogy zvyšovat, a to až na desetinásobek i vícenásobek původní dávky (zejména u opiátů). U člověka bez zvýšené tolerance by tato dávka mohla být smrtelná.

Při odnětí nebo při nedostatku drogy, na kterou je vytvořena závislost vzniká abstinenci syndrom, který se může projevovat různými příznaky a s různou intenzitou.

ALKOHOL, NIKOTIN, KOFEIN

jsou psychotropní látky, které jsou společností tolerovány a často podceňovány. Slouží jako součást společenských rituálů.

Alkohol

je hypnosedativum s krátkodobým účinkem. V malých dávkách zlepšuje náladu, odstraňuje úzkost a napětí. Má výrazný účinek na centrální nervovou soustavu, vyvolává euforii, ale zpomaluje reakce, zhoršuje koordinaci pohybů.

Ve vyšších dávkách způsobuje útlum, zvyšuje sebedůvěru a agresivní chování. Při chorobném návyku, kdy nastává ztráta kontroly nad pitím, vedle celé řady tělesných a psychických poruch dochází k narušování mezilidských vztahů. Nadměrné požívání alkoholu je výrazně nežádoucí.

Nikotin

je jedovatý alkaloid obsažený v listech tabáku, na který vzniká u kuřáků závislost. V malých dávkách má stimulační účinek, dočasně zlepšuje kognitivní funkce, podporuje psychickou činnost.

Ve vysokých dávkách působí závažné otravy. Kouření tabáku se stalo módní záležitostí. V současné době je moderní nekouřit a nepít.

Kofein

je alkaloid obsažený v kávě a čaji. Má psychostimulační účinek, povzbuzuje mozkovou činnost, odstraňuje únavu a zvyšuje pozornost. Podněcuje psychickou činnost. K dalším účinkům patří zvýšená tvorba moči, zrychlení srdeční činnosti a zvýšení kyselosti žaludeční šťávy.

Ve velkých dávkách vede k pocitu podráždění, nespavosti, popř. i křečím. Kofeinu se rovněž říká "ušlechtilá droga".

Nadměrným pitím kávy a silného čaje vzniká závislost na kofeinu s možností otravy. Příznaky jsou: nervozita, úzkost, nespavost a psychomotorická agitovanost.

PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ

také "chorobné, náruživé", jinak **gambling**. Jsou to opakované hráčské epizody, které převládají na úkor hodnot rodinných, pracovních, majetkových a společenských. U hráčů se dostavuje neodolatelné nutkání (puzení) ke hře. Pravidelné jsou pak krádeže peněz, zpronevěry, neplacení dluhů. Střídá se neustálá naděje na výhru se stavy beznaděje, deprese i myšlenkami na sebevraždu.

Nejčastější závislost je na výherní automaty, následně pak na hry typu Bingo, Fortuna a v neposlední řadě i na hazardní karetní hry a ruletu. Patologické hráčství je uznáno jako nemoc a léčí se na psychiatrických klinikách.

Gambling často doprovází i drogová nebo alkoholová závislost a souběžně i trestná činnost.

SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ (harasement) neboli sexuální trápení, sužování.

Za **harasement** je považována jakákoli forma sexuálně-erotického obtěžování žertováním, pohledem, dotekem apod., a to zejména na pracovišti. Terčem sexuálního obtěžování, které může vést až ke znásilnění, se mohou stát všechny ženy v podřízeném postavení (sekretářky, zdravotní sestry, studentky, pacientky, klientky apod.).

V podmínkách ČR je tato záležitost často bagatelizována a žertuje se o "sexuálním harašení". Legislativně je tento problém řešen **Zákoníkem práce**.

ORGANIZOVANÁ KRIMINALITA

Organizovaná kriminalita je forma protiprávního jednání. Společenská nebezpečnost organizovaného zločinu vyplývá ze skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací (typu mafie, různých klanů apod.). Patří sem např. hospodářská kriminalita - nezákonné obchody s různými komoditami (drogy, zbraně apod.).

V podmínkách celosvětové globalizace ekonomiky, trhů, elektronického obchodu se organizovaná kriminalita stala novou kvalitou života. Na základě celosvětových zkušeností s organizovaným zločinem se jeví následující pořadí nebezpečnosti:

- nelegální obchod s drogami,
- terorismus vnitrostátní a mezinárodní,
- organizovaná hospodářská kriminalita,
- ostatní formy hospodářské kriminality.

Další formy organizované kriminality:

- bankovní a peněžní loupeže,
- krádeže motorových vozidel,
- krádeže uměleckých předmětů a starožitností,
- převádění a obchod s lidmi,
- vybírání poplatků za ochranu (rocket), tzv. „výpalné“,
- obchod s drogami a psychotropními látkami,
- ilegální obchod se zbraněmi a výbušninami,
- počítačová kriminalita,
- korupce,
- praní špinavých peněz,
- nájemné vraždy.

TERORIZMUS - fenomén organizovaného zločinu

Charakterizuje ho používání násilí nebo výhrůžek k zjevnému politickému účelu. Vytváří stav bázně, který následně slouží k vydírání, nátlaku, zastrašování a může být i příčinou změny v chování jednotlivců nebo skupin. **Jeho metodami jsou únosy a zadržování rukojmích, pirátství, sabotáže, fingované hrozby, atentáty, včetně pumových útoků.** Nejhrubší formou v lidských dějinách, byl teroristický útok 11. září 2001 na Světové obchodní centrum v New Yorku. Boj proti všem formám terorismu by měl patřit k „výbavě“ každého člověka na této planetě. Terorismus (zvláště islámský) ohrožuje naši „západní“ civilizaci

Existují také další SNJ, které se v AČR téměř nevyskytují:

- workoholismus,
- propagace násilí,
- sprejerství,

- týrání osob a zvířat,
- vandalizmus,
- hyenizmus,
- nacionalizmus, neonacizmus, fašizmus,
- rasizmus,
- antisemitizmus, sionizmus,
- intolerance, diskriminace, ageizm,
- xenofobie,
- extremismus, fanatizmus, fundamentalizmus,
- sekty a nová náboženství,
- pornografie,
- prostituce,
- nevázaný sex.¹¹

2.2 Prevence

Co je to prevence?

- Je to předcházení či ochrana před tím co nechceme.
- Je to soubor sociálních a zdravotních opatření, jejichž cílem je předcházet poškození zdraví, vzniku nemocí a trvalým následkům z nich.
- Je to i předcházení různým konfliktům a nepříjemnostem.
- Předem učiněné ochranné opatření.

Prevence také znamená:

- Mít dostatek informací pro možnost rozhodování.
- Umění komunikace, to znamená jednat vhodným a slušným způsobem.
- Patřičnou vzdělanostní a kulturní úroveň.
- Estetičnost prostředí.
- Dodržování přírodních a společenských zákonů.

¹¹ Koncepce prevence Sociálně nežádoucích jevů na období 2005-2009, str. 4 - 5.

- Předcházení tomu „co nechceme“ a podporování toho „co chceme“.¹²

Druhy prevence:

- **primární** - znamená předcházení situacím, které by potenciálně mohly vést ke konkrétnímu riziku a škodlivým následkům (např. předcházení konfliktům nebo prvnímu užití drogy),
- **sekundární** - je zaměřena na určitou rizikovou oblast a konkrétní skupinu osob, která je vzhledem ke svému způsobu života ohrožena (např. prevence viru HIV a infekční žloutenky u narkomanů a u lidí žijících promiskuitním životem atd.),
- **terciární** - je zaměřena na jedince, u nichž se již negativní jev (např. onemocnění) projevil a snažíme se jeho další vývoj zpomalit, případně udržet na stejné úrovni (např. podáváním léků, případně až výměnou injekčních stříkaček u narkomanů, aby nedocházelo ke zvýšenému počtu onemocnění infekční žloutenkou typu B, případně AIDS).¹³

Prevence sociálně nežádoucích jevů je v resortu Ministerstva obrany (dále jen MO) systematicky realizována od roku 1995. V průběhu deseti let byl vytvořen systém preventivních aktivit, který akceptoval reorganizační změny, provázející reformu **Armády České republiky** (dále jen AČR). V souladu s „Konceptí výstavby profesionální AČR a mobilizace ozbrojených sil přepracovanou na změněný zdrojový rámec“ je vytvořen nový systém prevence sociálně nežádoucích jevů (dále jen P-SNJ), který vychází z početních a strukturálních změn cílové struktury ozbrojených sil České republiky.

¹² Majkus, Manuál – Prevence Sociálně nežádoucích jevů, Praha, 2005, str. 7 - 12.

¹³ Majkus, Manuál – Prevence Sociálně nežádoucích jevů, Praha, 2005, str. 15.

Problematika sociálně nežádoucích jevů (dále jen SNJ) je celospolečenským problémem, který vyžaduje pro svoji aktuálnost, významnost a naléhavost cílevědomé řešení. P-SNJ je v plně profesionalizované armádě řešena komplexně a reaguje na průběžně vzniklé problémy. Věnuje se takovým jevům, **kteře negativně ovlivňují nejen dosažení požadované úrovně klíčových schopností armády, ale rovněž i kvalitu života vojenských profesionálů a zaměstnanců resortu včetně jejich rodinných příslušníků.**

Mezi tyto jevy patří zejména problematika **závislostí včetně zneužívání návykových látek, kriminalita, nezdravé mezilidské vztahy včetně diskriminace, nežádoucí agresivity a rasové nesnášenlivosti, projevy extremismu, terorismus, nežádoucí chování sexuální povahy, korupční jednání a další jevy, související zejména s nekvalitním (nezdravým) životním stylem.** Za kvalitní (zdravý) životní styl je považováno dosažení všeho potřebného pro fyzickou a psychickou pohodu člověka (např. zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, relaxace, aktivní a pasivní odpočinek, zvládání stresu apod.).

S procesem profesionalizace AČR dochází ke strukturálním změnám SNJ, mění se frekvence jejich výskytu v důsledku snižování počtů personálu AČR a příchodu nových profesionálů. V resortu MO je řešena **převážně problematika primární P-SNJ**, která zahrnuje systém propracovaných flexibilních opatření. Tato jsou plánována, realizována, kontrolována a ve stanovených intervalech vyhodnocována zainteresovanými odborníky a odpovědnými institucemi.¹⁴

2.3 Hlavní objekty a subjekty sociálně nežádoucích jevů

Objektem prevence sociálně nežádoucích jevů (dále jen P-SNJ) rozumíme jednotlivce, cílové a specifické skupiny (u nichž se předpokládá vyšší míra rizika vzniku SNJ – např. v odloučených posádkách, misích, bojových operacích apod.) a faktory, které se podílejí na vzniku a rozvoji SNJ.

¹⁴ Koncepce prevence Sociálně nežádoucích jevů na období 2005-2009, str. 6.

OBJEKTY P-SNJ

Cílové skupiny:

- vojenští profesionálové,
- civilní zaměstnanci resortu MO,
- rodinní příslušníci vojenských profesionálů a civilních zaměstnanců resortu MO.

Specifické skupiny (vyšší míra rizikovosti):

- žáci vojenské střední školy,
- vojáci v základní přípravě,
- studenti Univerzity obrany,
- vojenští profesionálové nasazení do mírových misí, bojových operací včetně jejich adaptace po návratu.

Faktory spolupodílející se na vzniku a rozvoji SNJ:

- pracovní a sociální prostředí,
- kvalita životního stylu.

SUBJEKTY P-SNJ:

Sekce personální MO - je garantem zpracování koncepce P-SNJ a příslušných normativních aktů v resortu MO. Zabezpečuje zastoupení resortu MO v mimoresortních orgánech pro prevenci kriminality a protidrogové politiky. Ředitel sekce personální MO je předsedou resortní komise pro P-SNJ.

Resortní komise pro P-SNJ - je kolektivním, poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem ministra obrany k řešení otázek P-SNJ v resortu MO. Komise je zřízena rozkazem ministra obrany, má svůj statut a jednací řád. Členství v komisi je závazné a nezastupitelné. Komise je koordinátorem úkolů, které vyplývají pro resort MO z meziresortních jednání k prevenci kriminality a protidrogové prevenci.

Ředitelství personální podpory - je realizátorem koncepce P-SNJ. Vytváří programy prevence a řídí jejich realizaci. Plánuje finanční prostředky vyčleňované na tyto vytvářené programy a garantuje jejich efektivní využití. Zabezpečuje kontrolní činnost, zaměřenou na provádění preventivních aktivit. Zpracovává analýzy a vyhodnocovací zprávy jednotlivých programů, které předkládá na jednání resortní

komise pro P-SNJ. Řídí a koordinuje vzdělávání v oblasti P-SNJ. Připravuje vzdělávací programy pro lektory prevence, realizované na Univerzitě obrany. Připravuje účelové vzdělávací programy pro metodiky prevence. Řídí informační systém P-SNJ.

Vojenská policie - kromě své represivní úlohy, kdy šetří přestupky a odhaluje trestné činy příslušníků ozbrojených sil, působí také na úseku prevence, kde činí zejména opatření k předcházení trestné činnosti. Podílí se na ochraně vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž hospodaří MO. Provádí rovněž preventivní kontroly u vojenských útvarů a zařízení. V součinnosti s Policíí ČR, obecní policií a Celní správou pokračuje v plnění preventivních úkolů. Do informačního systému P-SNJ poskytuje data z oblasti kriminality.

Agentura pro nábor a profesionalizaci ozbrojených sil – zabezpečuje kvalitní výběr vojenských profesionálů. Prostřednictvím středisek pro výběr personálu přispívá k odhalení sklonů zájemců k SNJ a jejich nedoporučení pro výkon vojenské profese.

Ředitelství výcviku a doktrín – cestou vlastního lektorského sboru zabezpečuje v rámci základního, odborného a speciálního výcviku, kariérních kurzů (včetně aplikačních kurzů pro studenty Univerzity obrany) systémové kariérové vzdělávání v oblasti P-SNJ v rozsahu stanoveném rozkazu MO k P-SNJ v resortu MO. Zabezpečuje přípravu metodiků prevence a podílí se na přípravě lektorů prevence.

Vojenská střední škola - zabezpečuje systémové vzdělávání žáků v oblasti P-SNJ v rozsahu stanoveném rozkazu MO k P-SNJ v resortu MO.

Univerzita obrany - v rámci kariérového vzdělávání zabezpečuje systémově výuku v oblasti P-SNJ v rozsahu stanoveném rozkazu MO k prevenci SNJ v resortu MO. Realizuje vzdělávací program pro lektory prevence.

Velitelé, ředitelé, náčelníci - jsou hlavními subjekty P-SNJ. Zabezpečují tvorbu a realizaci programů prevence ve své působnosti. Odpovídají za kvalitu života vojenských profesionálů a zaměstnanců.

Komise pro P-SNJ u vojenských útvarů a vojenských zařízení - jsou kolektivním, poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem velitele k řešení otázek P-SNJ v jeho podřízenosti. Navrhují a připravují opatření k podpoře kvality života. Komise jsou zřízeny rozkazem velitele (náčelníka, ředitele).

Metodik P-SNJ – je velitelem určený člen komise pro P-SNJ, který provádí základní diagnostiku zájmů u útvaru, provádí jejich analýzu a připravuje vstupy pro tvorbu projektů a programů P-SNJ. Zabezpečuje podklady pro informační systém P-SNJ.

Lektor P-SNJ – je vybraný odborník, zajišťující přípravu a vzdělávání žáků na vojenské střední škole, studentů na UO, vojenských profesionálů v průběhu přípravy a výcviku na ŘeVD, popřípadě dalších subjektů v resortu MO. Specializuje se na vybranou oblast prevence, provádí přednáškovou činnost u vlastních útvarů a zařízení, v případě potřeby na vyžádání i jinde. Podílí se na zpracování „Manuálu prevence“, který obdrží každý vojenský profesionál v průběhu základní přípravy.

Duchovní služba - formou nabízených přednášek a diskusních fór napomáhá při vytváření a upevňování hodnotového žebříčku a etických norem vojenských profesionálů. Podílí se na přípravě nabídky volnočasových aktivit, realizovaných v programech k podpoře kvality života vojenské veřejnosti. Zabezpečuje diskrétní přijetí v subjektivně těžkých situacích vojáků a jejich rodin.

Vojenská zdravotnická služba - zabezpečuje primární, léčebně preventivní a specializovanou zdravotní péči všem příslušníkům a zaměstnancům resortu MO a občanům České republiky registrovaným ve spádu vojenských zdravotnických zařízení. Provádí výkon státní správy v ochraně veřejného zdraví, realizuje biologickou ochranu a veterinární zabezpečení vojsk. Monitoruje situaci ve zneužívání návykových látek v resortu MO. Po vyhodnocení získaných dat poskytuje údaje k využití v resortu MO, civilní hygienické službě a Národnímu monitorovacímu středisku pro drogy a drogové závislosti. Poskytuje data do informačního systému P-SNJ.

Otevřená linka armády - zabezpečuje poradenské a informační služby v oblasti výskytu nežádoucích interpersonálních vztahů, závažného porušování vojenských předpisů a norem, provádí jejich monitoring a předává je k řešení příslušným orgánům. Zabezpečuje poradenskou činnost pro řešení osobních krizových situací. Na vyžádání poskytuje data získaná monitorováním do informačního systému P-SNJ.¹⁵

2.4 **Hlavní a specifické cíle prevence sociálně nežádoucích jevů**

Hlavním cílem P-SNJ resortu MO je:

omezit vznik SNJ, které ohrožují zaměstnance resortu, majetek MO a bojeschopnost AČR, zabezpečit kvalitní výběr, přípravu a vzdělávání vojenských profesionálů k výkonu profese a vytvořit příznivé podmínky pro zdravý životní styl vojenských profesionálů, civilních zaměstnanců resortu a jejich rodinných příslušníků.

Specifické cíle P-SNJ resortu MO:

¹⁵ Metodické pokyny pro rozpočtování a hodnocení plnění výdajů na aktivity související s prevencí sociálně nežádoucích jevů, str. 3 - 7.

- a) s přechodem na profesionální armádu sjednotit prostřednictvím resortní komise pro P-SNJ působení všech složek resortu při vytváření jednotného postupu proti výskytu SNJ;
- b) využívat všechny dostupné metody a prostředky k eliminaci možných projevů SNJ. Za hlavní SNJ považovat **drogové a nedrogové závislosti, kriminalitu, nezdravé mezilidské vztahy včetně diskriminace, nežádoucí agresivity a rasové nesnášenlivosti, projevy extremismu, terorismus, nežádoucí chování sexuální povahy, korupční jednání a nekvalitní (nezdravý) životní styl;**
- c) **primární prevenci zaměřit na nejširší vojenskou populaci**, která zahrnuje vojáky v činné službě všech kategorií, žáky a studenty vojenských škol, civilní zaměstnance resortu a rodinné příslušníky všech zaměstnanců resortu MO;
- d) **zvýšenou pozornost věnovat výběru**, přípravě na výkon profese a vzdělávání nově nastupujících vojenských profesionálů včetně primární diagnostiky možných závislostí;
- e) **zřídit lektorský sbor** u vojenské střední školy, Univerzity obrany, Ředitelství výcviku a doktrín a u vybraných subjektů resortu MO pro vzdělávání v oblasti P-SNJ a zabezpečit jeho systematickou přípravu;
- f) **systémově řešit odbornou přípravu metodiků P-SNJ**, jakožto hlavních realizátorů konkrétních úkolů a preventivních opatření u vojenských útvarů a zařízení;
- g) **systematicky odstraňovat technické a organizační příčiny vzniku SNJ**, situační prevenci zaměřit zejména na omezení podmínek příznivých pro vznik majetkových trestných činů;
- h) **preventivní činnost Vojenské policie** zaměřit na odhalování a postih závažných negativních jevů a úmyslného porušování služebních povinností;
- i) u vojenských útvarů a zařízení propojit realizaci úkolů na úseku prevence kriminality a boje proti korupci;¹⁶

2.5 Dílčí závěr

V Armádě ČR se vyskytuje celá řada Sociálně nežádoucích jevů. Proto se ministerstvo obrany zaměřuje na nespočet preventivních opatření. Nejdůležitější je

¹⁶ Koncepce prevence Sociálně nežádoucích jevů na období 2005-2009, str. 8 - 9.

omezení vzniku sociálně nežádoucích jevů, které ohrožují zaměstnance resortu, majetek a bojeschopnost AČR. Důležité je také zabezpečit kvalitní výběr, přípravu a vzdělávání vojenských profesionálů k výkonu profese a vytvořit příznivé podmínky pro zdravý životní styl vojenských profesionálů, civilních zaměstnanců resortu a jejich rodinných příslušníků. Z důvodu předcházení nebo už i z důvodu řešení problematiky sociálně nežádoucích jevů byly zřízeny následující organizace každého stupně velení a také u každého vojenského útvaru (zařízení):

- členy komise pro prevenci SNJ u útvaru,
- velitele útvaru,
- vojenskou ošetrovnu,
- vojenskou policii,
- případně na další subjekty prevence SNJ v rezortu MO.

3. Komplexní výchovný program vojenského profesionála

Profesionalizace ozbrojených sil přinesla do podmínek resortu obrany zcela nový pohled na postavení příslušníků jednotlivých hodnostních sborů a průběh jejich kariéry.

Zatímco u jedněch zůstalo tzv. kariérní chápání (sbor důstojníků a převážně i praporčíků), u druhých, a těch je nově většina (rotmistři, v budoucnu poddůstojníci, dále část praporčíků), se objevuje krátkodobý, příležitostný přístup. Pro oba typy služebního vztahu – krátkodobý a dlouhodobý - pak jsou zcela pochopitelně odlišné i cesty utváření osobnosti vojenského profesionála, utváření jeho přístupu k vojenské práci a služebním povinnostem....

Komplexní výchovný program je postaven na dosahování shody mezi zájmy organizace (resortu), jednotlivce (vojáka z povolání) a na vědomí, že vojenská služba bude u většiny vojáků jen jednou etapou v jejich produktivním věku, tedy, že zejména u rotmistrovského (poddůstojnického) sboru nepůjde o celoživotní kariérní orientaci.

Výchovné působení na vojenské profesionály se musí vyznačovat systémovostí, trvalostí, posloupností, návazností (nebo propojeností), vysokou intenzitou a dynamičností, zřetelným respektováním individuality, zaměřeností, konkrétností a cílevědomostí.

Vojenská výchova musí být homogenní a cíleně účelová, přičemž se opírá o výsledky a obsahy jiných typů výchov (občanská, právní, ekonomická, estetická, sexuální, společenská, atd.), jimiž byla utvářena osobnost vojenského profesionála před vstupem do vojenského prostředí v rodině, ve školách všech typů, na pracovištích, v sociálním prostředí a vztazích.

3.1 Cíl a úkoly výchovy

Cílem výchovného působení na příslušníky resortu obrany je dosažení potřebné úrovně ztotožnění každého jedince se zájmy a potřebami Ozbrojených sil České republiky (dále jen „OS ČR“). Tuto úroveň vyjadřuje v konečném důsledku kvalita připravenosti vojenského profesionála na plnění úkolů jeho jednotky, útvaru a armády jako celku při zajišťování bezpečnosti státu a aliančních závazků v souladu s **Etickým kodexem profesionálního vojáka.**¹⁷

Výchovný program zohledňuje velmi úzkou souvislost výchovy s výcvikem a vzděláváním, protože kvalitním výcvikem a vzděláváním jsou současně dosahovány i výchovné cíle.

- **Základním úkolem ozbrojených sil je připravovat se k obraně České republiky,** bránit ji proti vnějšímu napadení a současně zabezpečit kvalitní plnění humanitárních úkolů v rámci mezinárodních smluvních závazků. Splnit tyto úkoly znamená vychovávat vojáky k pochopení svých občanských a vlasteneckých povinností, k hrdosti na příslušnost k OS ČR, ke své jednotce, k druhu zbraně, k úctě ke svým nadřízeným, formovat u vojáků zejména takové vlastnosti jako je statečnost, ukázněnost, odpovědnost, obětavost, odvaha, věrnost a čest.
- **Rozhodující formou přípravy ozbrojených sil k plnění úkolů je náročný, dobře připravený, kvalitně organizovaný a zabezpečený všestranný výcvik,** v jehož průběhu se utvářejí u vojáků potřebné vědomosti, dovednosti, fyzická zdatnost, psychická odolnost a etická připravenost jako schopnost zaujmout vztah k určitým konkrétním hodnotám a ochota projevit k nim postoj i ve vypjatějších situacích. Vojenský profesionál nese osobní odpovědnost za úroveň své připravenosti k výkonu svého systematizovaného místa (nebo funkce) v souladu s vojenskou přísahou a stanovenými funkčními povinnostmi.

¹⁷ Rozkaz MO ČR č. 54 z 18. prosince 2002

- **Součástí výchovy vojáků je vytváření podmínek a požadavků kvality života vojenského profesionála.** Tento proces zahrnuje komplex ekonomických, sociálních, psychologických, společenských, tělovýchovných vzdělávacích a výchovných aktivit, jimiž dosahujeme souladu mezi zájmy a potřebami OS ČR a zájmy a potřebami vojáků.
- **Kvalitní plnění cílů Komplexního programu výchovy v AČR vyžaduje koordinovaný a kvalifikovaný postup všech stupňů velení,** aplikaci široké škály výcvikových a výchovných metod, realizaci všech právních norem pro naplnění podmínek služby, zabezpečení potřebné motivace u vojáků. Rozhodující úlohu v tomto procesu má především velitelský sbor.¹⁸

3.2 Specifika výchovy vojáků

Předpokladem úspěšného vedení bojové činnosti jednotek a útvarů je **přípravenost každého jednotlivce** - vojáka. V procesu přípravy vojenského profesionála nejde jen o získání potřebných odborných znalostí, návyků a dovedností, pěstování fyzické připravenosti, ale i o utváření a upevňování pozitivních postojů obraně země, armádě, vojsku, útvaru a tradicím. Kvalitně připravený vojenský profesionál je také schopen rozlišovat a akceptovat pravidla, tradice, kultury či mentalitu národů zemí, kde armáda působí.

Pro vojenskou činnost (práci) je charakteristické, že:

- je vysoce náročná psychickou i fyzickou zdatností a intelektuální vyspělost,
- je přísně a přesně řízena podle řádů a nařízení,
- představuje zvláštní typ kvalifikace a odborné připravenosti,
- její součástí je i rizikovost, emocionální/psychické vypětí z nasazování vlastního života a zdraví.

Výchovný proces není a nemůže být uzavřený co do obsahu a formy, ale ani v čase. Vedle utváření pozitivních podmínek sociálního prostředí vojenským

¹⁸ Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str. 3.

profesionálům je potřebné věnovat pozornost i formám, metodám a způsobům jejich dalšího vzdělávání u vojsk. Může jít o kombinované způsoby přípravy – individuální nebo kolektivní, krátkodobé a dlouhodobé vzdělávání s využitím moderních metod a prostředků. Výchovu je třeba chápat také jako sebevýchovu, sebevzdělávání a seberegulaci. Jde o nepřetržitý proces v průběhu celé vojenské kariéry. Všichni vojáci jsou objektem a současně aktivním subjektem výchovy a sebevýchovy.

Zvláštní místo ve vojenské výchově je dáno **velitelům**, kteří jsou vybaveni nedílnou velitelskou pravomocí. Velitelé jsou oprávněni a povinni v rozsahu své působnosti vydávat rozkazy, stanovovat a činit opatření a využívat takové prostředky v mezích zákonů a vojenských předpisů, které uznají za nutné, vhodné a dostačující ke splnění úkolů. Při svém rozhodování využívají iniciativu a návrhy podřízených a dbají, aby jejich rozhodnutí nesnižovaly lidskou důstojnost a nenarušovaly vztahy mezi vojáky. Proto jejich přípravě a osvojování si potřebných vědomostí, návyků a dovedností je věnovaná trvalá pozornost po celou dobu vojenské kariéry. Na vyspělosti a připravenosti velitelů řídit a vychovávat podřízené závisí úspěšnost veškeré vojenské činnosti.

Specifické podmínky při výchově vojáků:

- **vojenský vychovatel** (především velitel) disponuje vysokou mírou zákonem mu vymezené odpovědnosti i pravomoci,¹⁹
- výchova probíhá v podmínkách přípravy na **ozbrojený boj**, v přísně organizovaných vojenských činnostech, s použitím vojenské techniky a zbraní,
- výchova má skupinový (kolektivní) charakter,
- výchova probíhá i v obdobích, kdy nelze plně uspokojovat sociální, materiální a duchovní potřeby vychovávaných (např. při výcviku v polních podmínkách),
- požadavky na výkon vojenské profese se vyznačují vysokou mírou **normativnosti a motivace sankcionováním**,
- služba v armádě vyžaduje **kázeň, loajalitu a obětavost**, podtrhuje převahu kolektivu nad jednotlivcem, zdůrazňuje důležitost rozkazů, vojenské hierarchie

¹⁹ Zákl – 1, čl. 57

a rozdělení funkcí v armádním organizmu a tím omezuje individuální svobodu vojáka,

- profesionalita vojáka je závislá na jeho oddanosti mravně zakotvenému ideálu a mravnímu obsahu vojenské přísahy a základních řádů,
- důležitou podmínkou je i **humanizace služebního a pracovního prostředí**, utváření kultivovaných mezilidských vztahů a všestranný rozvoj každé osobnosti při zachování efektivnosti, akceschopnosti a bojeschopnosti jednotlivých armádních prvků.²⁰

3.3 Metody, činitelé a fáze výchovy

Metody výchovy jsou cílevědomé a promyšlené způsoby ovlivňování osobnosti a činnosti vojáků, které jsou aktivizovány a užívány při dosahování stanoveného cíle.

Metody jsou přímé a nepřímé, verbální a činnostní:

- **navykání**, zejména na přísné a přesné dodržování základních řádů, etického kodexu vojenského profesionála (jako základní povinnosti vojenského profesionála),
- **cvičení** (utváření volných vlastností a schopností),
- **přesvědčování** (utváření převážně racionálních, částečně emocionálních prvků),
- **motivace** (finanční, kariérní apod.),
- **hodnocení** (utváření převážně emocionální sféry),
- **příkladu** (přesvědčování na základě pozitivní činnosti jiných lidí),
- **navozování zátěžových situací** k možnosti zakusit existenci přímé úměry mezi vypjatostí situace a pravděpodobností špatného rozhodování.

Prostředky výchovy

- všechny druhy příprav (základní, odborná a speciální) a výcviku, kterými voják v průběhu služebního poměru prochází,

²⁰ Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str. 5 - 6.

- denní řád a zaměstnání, jehož hlavním obsahem je výcvik,
- organizace posádkové služby a útvarové směny,
- uplatňování kázeňské pravomoci veliteli a ostatních orgánů,
- prostředí vojenských útvarů a zařízení,
- nejrůznější formy podpory kvality života a prevence sociálně nežádoucích jevů,
- obřady, symbolika, tradice.

Činitelé výchovy

- velitelé všech stupňů jsou nadřízenými a vychovateli podřízených. Řídí a vedou je k dosažení stanovených cílů. Svými morálními kvalitami a jednáním musí být velitelé svým podřízeným příkladem,²¹
- instruktoři základního a odborného výcviku,
- odborní funkcionáři štábů,
- odborné orgány součástí AČR v oblasti podpory kvality života, jako jsou především vojenští psychologové, pracovníci domů armády, vojenští právníci, vojenští kaplani, tělovýchovní pracovníci, vrchní praporčíci,
- pracovní kolektiv (družstvo, osádka, četa, rota, ...),
- rodina a širší sociální prostředí.²²

Fáze výchovy

Je nutné respektovat fakt, že **profesionální voják** prochází během své „kariéry“ několika fázemi (časovými obdobími), z nichž každá představuje specifický výchovný podsystém s vlastním výchovným obsahem.

Za takové fáze (období) lze považovat:

u kategorie rotmistrů (poddůstojníků):

- fáze iniciační – základní výcvik (3 měsíce),
- fáze motivační – odborná příprava (3 – 6 měsíců, výjimečně i déle),

²¹ Zákl – 1, čl. 53

²² Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str.8.

- fáze adaptační – 1. kontrakt (zpravidla 4 roky),
- zdokonalovací – 2. a další kontrakt.

u kategorie praporčíků:

- fáze iniciační – základní výcvik (3 měsíce),
- fáze motivační – odborná příprava (3 – 6 měsíců, výjimečně i déle),
- fáze adaptační – 1. kontrakt (zpravidla 4 roky),
- zdokonalovací – 2. a další kontrakt,
- další kvalifikační přípravu (bude se týkat všech praporčíků v průběhu kariéry opakovaně).

u kategorie důstojníků:

- základní výcvik,
- období studia po ročnících,
- adaptační období 1. funkce,
- výkonné období 1. závazku,
- další kvalifikační přípravu (bude se týkat všech důstojníků v průběhu kariéry opakovaně),
- výkonné období 2. a dalšího závazku.²³

3.4 Výchova a výcvik vojenského profesionála v období studia na Univerzitě obrany Brno

Obecným cílem **edukačního procesu** (výchovy a vzdělávání) v Ozbrojených silách (dále jen OS ČR) na Univerzitě obrany je dosažení kvalitní připravenosti vojenských profesionálů na plnění úkolů jednotky, útvaru a OS ČR jako celku při zajišťování bezpečnosti státu a aliančních závazků. Při koncipování výchovného programu je nutné zohlednit velmi úzkou souvislost výchovy a vzdělávání, protože vzděláváním je současně naplňovaná i výchovná funkce.

²³ Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str. 9.

Příslušnost vojenského profesionála k OS ČR a kvalita jeho připravenosti se projevuje komplexně v průběhu jeho profesní kariéry. Odráží se v jeho základních a rozhodujících představách, hodnotách a normách chování, které reprezentuje kultura OS ČR.

Specifikum u důstojníka spočívá mimo jiné v tom, že tyto představy, hodnoty a normy nejenom sdílí a rozvíjí u sebe v procesu svého rozvoje v rámci profese, ale rovněž jejich tvůrcem a nositelem pro širší prostředí a zejména pro své podřízené, vůči kterým vystupuje jako subjekt edukačního procesu v různých fázích své kariéry.

Cílový profil vojenského profesionála OS ČR vychází ze skutečnosti, že tento profesionál je připraven k obraně České republiky a je schopen plnit humanitární úkoly v rámci mezinárodních smluvních závazků. Výše uvedené znamená, že:

- Chápe své občanské a vlastenecké povinnosti.
- Je hrdý na příslušnost k OS ČR, ke své jednotce, druhu zbraně.
- Je odvážný, statečný, ukázněný, odpovědný, obětavý, loajální a čestný.
- Je schopen hodnoty, normy a postoje tvořivě uplatňovat při plnění úkolů, při jednání s podřízenými a při jejich výchově a vzdělávání, výcviku a přípravě a to i ve vypjatých a kritických situacích ovlivněných různými faktory (stres, pocit beznaděje, odtržení od zázemí rodiny, domova).
- Aktivně a trvale rozvíjí své osobní a profesní kvality vzděláváním, přípravou, výcvikem a výkonem své funkce, rozvíjí kvality a kompetence svých podřízených.

Univerzita obrany v rámci tohoto procesu odpovídá za výchovu a vzdělávání vojenských profesionálů – budoucích důstojníků a dále za jejich vzdělávání formou kurz vyšších důstojníků a kurz generálního štábu. Procesně při vzdělávání a výchově studentů bakalářského a magisterského studia navazuje na základní výcvik ředitelství výcviku a doktrín. Studenti po prvním, druhém a třetím roce studia zhodnocují své znalosti v základních aplikačních kurzech Vojenské akademie Vyškov a po ukončení bakalářského studia nastupují do odborného aplikačního kurzu Vojenské akademie Vyškov.²⁴

²⁴ Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str. 10 - 13.

Prostředky a činitelé výchovy a vzdělávání na Univerzitě obrany

Univerzita obrany disponuje následujícími prostředky a činiteli:

Základní prostředky

- proces edukace (výchovy a vzdělávání) v akreditovaných studijních programech,
- výzkumná a vědecká činnost,
- organizační prostředí UO jako výchovný činitel (UO jako vojenské zařízení se všemi funkcemi).

Doplňkové činitelé

- materiální a technické zabezpečení života a výuky studentů,
- kvalita personálu (učitelé a pracovníci UO),
- specifické symboly, akademické obřady a ceremoniály UO,
- aktivity podpory kvality života a prevence SNJ - nabídka možností využití volného času,
- specifické služby v oblasti rozvoje osobnosti (Psychologická a Duchovní služba, profesní, kariérové, osobní, právní poradenství).²⁵

3.5 Šetření u nově příchozích vojáků u Vojenské výcvikové základny ve Vyškově

Provedená šetření se týkala „Motivace ke vstupu do AČR“ a „Pohled na účast v zahraničních misích“

Studenti UO zahajují své studium tříměsíčním základním výcvikem na Výcvikové základně ve Vyškově. Tříměsíční základní výcvik je obdobou zrušené vojenské náhradní služby, kde nejen studenti, ale i všichni nově příchozí vojáci, se seznámí s vojenským životem, projdou např. taktickým, střeleckým, ženijním

²⁵ Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007, str. 15.

výcvikem, naučí se základy speciální tělesné přípravy, účastní se přednášek o vojenských předpisech a řádech, tak musí zvládnout pořadové nácviky, které využijí při zakončení tohoto základního výcviku a tím je slavnostní přísaha. **Počátkem září 2007** bylo mezi účastníky (studenty univerzity obrany) základního výcvikového kurzu ve Vyškově provedeno šetření, jehož účelem bylo zjistit, jaké byly důvody, které vedly nové vojáky AČR k jejich rozhodnutí vstoupit do služebního poměru. Dotazníkové šetření bylo provedeno na vzorku 112 respondentů.

Motivace ke vstupu do Armády ČR

Pozn.: I – instrumentální motivace, P – postmoderní motivace, O – pracovní (occupational) motivace.

Seznam motivací	rozhodující v %	nedůležité v %	druh motivace
Pravidelný – jistý příjem	47,3	6,3	O
Sportovní vyžití	39,3	6,3	P
Nevšední zážitky	34,8	8,9	P
Výcvik, bojové nasazení	34,3	15,2	P
Dlouhodobá jistota zaměstnání	31,3	8,0	O
Různorodé zaměstnání – mám rád změnu	29,5	25,9	P
Vzdělávání při zaměstnání	28,6	21,4	O
Dlouhodobá perspektiva kariérního růstu	25,0	29,5	O
Vzdělání a výcvik užitečný i pro civilní život	22,3	12,5	O
Prestiž vojenské školy	22,3	29,5	I
Služba vlasti	19,6	23,2	I
Sounáležitost kolektivu	18,8	18,8	I
Fyzický trénink	17,9	7,1	P
Prestiž uniformy	17,9	30,4	I
Sociální výhody	13,4	26,8	O
Osobní odpovědnost	11,6	21,4	I
Jinde jsem nenalezl podobně ohodnocené zaměstnání	11,6	68,8	O
Možnost služby v zahraničí	10,7	34,8	P
Rodinná tradice	9,8	75,9	I
Možnost vést kolektiv – velet	8,0	50,0	I
Získání vojenské hodnosti	7,1	50,0	I
Vojenská disciplína	5,4	47,3	I
Příležitost dostat se z domova od rodičů	5,4	74,1	P
Doporučení blízké osoby	5,4	79,5	
Nepřijetí na jinou školu		99,1	

Z výsledků šetření je patrné, že u čerstvých rekrutů AČR převažují **postmoderní a pracovní motivace**. Tento stav odpovídá zjištěním, která vyplývají z podobného průzkumu provedeného v Belgii před deseti lety. Nemůžeme zde srovnávat výsledky jednotlivých typů, neboť obě šetření byla provedena s použitím odlišných možností odpovědí a na rozdílných skupinách respondentů.

Cílem šetření nicméně bylo zjistit, nakolik jsou podobné postoje přítomné i u rekrutů v ČR, což je zde dostatečně demonstrováno. Provedené šetření jasně ukazuje, že postmoderní motivace zájemců o vojenskou službu jsou v ČR výrazně přítomné a je třeba s nimi počítat i do budoucna.

Jedna věc je ale zjištění, že podobné trendy existují a druhá věc je odhad možných dopadů, které by to mohlo mít na vojenskou organizaci. Nárůst postmoderních motivací není třeba nutně chápat jako negativní trend. Právě naopak. Zatímco lidé materialistické společnosti s čistě zaměstnaneckou motivací nemají zájem podstupovat rizika spojená se změnou vojenských misí, u postmoderně motivovaných osob nemusí být osobní riziko natolik vážnou překážkou. Změna postojů části společnosti směrem k postmoderní motivaci může pomoci vyřešit problémy s nábořem personálu, které mají mnohé moderní ozbrojené síly. Postmoderní motivace nicméně nemůžeme chápat jako náhražku motivací zaměstnaneckých, spíše se stávají jejich významným doplňkem. Zaměstnanecké jistoty jsou jakýmsi samozřejmým základem a postmoderní výhody jsou důležitou nadstavbou.

V současné společnosti **poskytuje zaměstnanecké výhody** čím dál více soukromých subjektů a pro schopné a motivované lidi není problém získat podobné výhody i mimo vojenský, či státní sektor. Možnost uspokojení postmoderních motivací se stává důležitou výhodou, kterou může armáda nabídnout a získat tak u určité části populace navrch oproti jiným možnostem profesního uplatnění. Součástí dotazníku byly i otázky směřující k situaci, kdy vojenské zaměstnání či vzdělání zůstává pro občana jedinou možností, neboť na podobně hodnocené místo v civilním sektoru nedosáhl. Podobou motivaci připustilo jen zanedbatelné procento respondentů.

Nutnost **nasazování armády daleko od hranic státu** sebou nese riziky a komplikace, které není ochoten čistě zaměstnanecky motivovaný občan podstoupit a v porovnání s nabídkou civilní sféry se pro něj vojenské zaměstnání stává nevýhodným a proto neakceptovatelným. Naopak občan, u kterého hrají roli postmoderní motivace bude ochoten k vojenské službě, přestože z čistě materiálního hlediska by v civilu mohl dostat výhodnější nabídky. Právě možnost uspokojení motivací jako je zájem o nevšední zážitky, či fyzický trénink, je tím, co nemůže armáda

nabídnout nad rámec čistě zaměstnaneckých motivací a získat tím podobně zaměřené lidi.

Zatímco v materialistické společnosti jsou fyzické a psychické vypětí, či riziko vnímány negativně a odrazují občany od nástupu do vojenské služby, u postmoderně orientované části společnosti se pohled obrací. Zmíněné obtíže se z tohoto pohledu mění ve vítané možnosti k prověření osobní síly jednotlivce, uspokojení jeho tužeb po vytržení z bezstarostné každodennosti. Vojenská organizace by na podobné trendy měla reagovat posílením právě této stránky při své prezentaci.

Na druhé straně je zřetelné zaostávání motivací označovaných jako institucionální. Tento vývoj není nikterak překvapivý, pokud si uvědomíme, že motivace označované jako institucionální jsou spojené především se vznikem národních států. Motivace jako služba vlasti, či občanská povinnost jsou nerozlučně spjaty se vznikem moderních národů a konskripční armádou. Je tedy přirozené, že společně s koncem konskripční vojenské služby, poklesem vlivu národního státu a globalizací přichází pokles hodnot s národním státem spojených.

Postoje k možnosti služby v zahraničí

Druhou částí šetření bylo zjištění postojů nových rekrutů ke službě v zahraničí. Důvodem pro podobné šetření byl předpoklad, že každý zájemce o vojenskou službu musí v současné době chápat službu v zahraničí jako součást vojenského povolání. K vyslání vojáků do zahraničí již není vyžadován další zvláštní deklaráce dobrovolnosti. Souhlas s nástupem do vojenské služby se zároveň stává souhlasem s nasazením do misí mimo území ČR.

Otázka	ANO v %	NE v %
Možnost služby v zahraničí je jeden z hlavních důvodů, proč jsem vstoupil do AČR.	29	71
Nasazení v zahraničí je pro mě velmi nebezpečné.	56	44
Rád bych sloužil pouze v ČR.	32	68
Rád bych se zúčastnil pouze mírových, či humanitárních operací.	43	57
Vzhledem k specializaci zřejmě nebudu v zahraničí nasazen.	39	61
Chci zažít nasazení v bojové operaci.	68	32
Pokud si budu moci vybrat, aktuální bezpečnostní situace v místě nasazení by pro mne byla nejdůležitějším měřítkem.	59	41
Ve službě v zahraničí vidím příležitost k vydělání velkého množství peněz.	68	32
Pokud bych vyjížděl na zahraniční misi, moji blízcí by mne plně podpořili.	66	34
Účast na zahraniční misi mi může způsobit vážné rodinné problémy.	41	59
Pokud bych byl ve službě vážně zraněn, armáda by se o mě dostatečně postarala.	81	19
Pokud bych ve službě přišel o život, o mou rodinu by bylo dostatečně postaráno.	68	32

Zahraníční mise jsou pro současnou armádu jednou z nejdůležitějších součástí jejich úkolů. Každý rekrut hlásící se k vojenské službě, musí reálně počítat s možností plnění služebních povinností i mimo území ČR. Součástí profesionalizace armády je změna přístupu k nasazování personálu v zahraničí. V případě vyslání do zahraniční mise již není vyžadován další souhlas vojáků. Profesionální voják dává souhlas k nasazení do operací mimo území ČR již při vlastním vstupu do vojenské služby.

Cílem druhé části zde prezentovaného šetření proto bylo zjistit, jaké jsou postoje nových vojáků k službě v zahraničí. Zda existují rozdíly mezi očekáváním vojáků a realitou služby v profesionální armádě. Pokud jsme např. zjistili, že pracovní motivace hrají významnou roli při rozhodování o vstupu do armády, nasazení podobně smýšlejících vojáků do rizikové mise v zahraničí by mohlo negativně ovlivnit jejich psychiku a morálku celé jednotky. Jsou tedy noví vojáci dostatečně srozuměni s riziky vojenského povolání? Jaké jsou jejich postoje a chápání otázek s nasazením v zahraničí nutně spojené?

Nakolik jsou naopak zahraniční mise motivací ke vstupu do služebního poměru? Lidé se silnou postmoderní motivací mohou službu v zahraničí chápat jako hlavní důvod svého setrvání ve službě. Zde si lze představit i situaci, kdy rekrut, který bude převelen k jednotkám, které nejsou v zahraničí nasazovány, bude prožívat zklamání a deziluzi.

Otázky v šetření směřovaly hlavně k zjištění názorů nových vojáků na zahraniční operace. Jak bylo ukázáno výše, četné operace mimo území státu jsou fenoménem spojeným s postmoderní armádou. Účast v zahraniční misi může být pro jedince naplněním jeho motivací, tak jak byly identifikovány v předchozí části. Jen 29% tázaných označilo možnost služby v zahraničí za jeden z hlavních důvodů, proč se rozhodli nastoupit vojenskou službu. Z tohoto zjištění, ale v žádném případě nevyplývá, že by zbytek nových vojáků měl problém se službou k zahraničí, či ji zcela odmítal. Přestože přes 50% respondentů souhlasilo s tvrzením, že nasazení v zahraničí je velmi nebezpečné a 59% by se rozhodlo podle aktuální bezpečnostní situace v místě nasazení, 68% respondentů odpovědělo, že chce zažít nasazení v bojové operaci.

Některé odpovědi z druhé části šetření je také možné interpretovat jako potvrzení předpokladu, že postmoderní motivace mají v současnosti u rekrutů stejný význam jako motivace pracovní. Celých 68% respondentů připouští, že v účasti na zahraniční misi spatřuje příležitost k vydělání značného množství peněz (shoduje se s počtem respondentů, kteří chtějí zažít bojové nasazení). Jen 32% dotazovaných deklarovalo přání sloužit pouze v ČR, ale již 43% si přeje účastnit se jen mírových či humanitárních akcí. Vzhledem k velkému počtu odpovědí směřujících k obavám

z bezpečnostní situace je možné předpokládat, že spíše bezpečnostní, než jiné (např. morální) hledisko je zde důvodem k preferenci účasti na nebojových misích.

Další skupina otázek směřovala k odhalení názorů na sociální problémy, které by mohla případná účast vojákům přinést a na zajištění, které armáda poskytuje v případě zranění či úmrtí při výkonu služebních povinností. Názory respondentů na reakce jejich nejbližšího okolí v případě nasazení v zahraničí vyznívají poměrně optimisticky. Celých 66% dotázaných věří, že by se jim dostalo plné podpory od rodiny. 41% se obává, že jim nasazení v zahraničí může způsobit vážné rodinné problémy. Zcela jednoznačně hovoří výsledky dotazování na schopnosti armády zajistit své příslušníky v případě zranění či úmrtí. 81% respondentů souhlasí s tvrzením, že by se o ně armáda postarala, pokud by byli vážně zraněni. 68% věří, že by bylo dostatečně postaráno o jejich rodinu v případě úmrtí.

3.6 Dílčí závěr

Výchova vojenských profesionálů je nedílnou součástí celého profesního života všech vojáků z povolání. Výchova v Armádě ČR má svá určitá specifika, protože vojenské povolání je vysoce náročné na psychickou i fyzickou stránku. Je přísně a přesně řízeno dle řádů a zákonů a také je velmi rizikové, v některých případech i s nasazením života. Z těchto důvodů je na výchovu, hlavně nových profesionálů, pokládán velký důraz.

Hlavními prostředky výchovy v armádě jsou všechny druhy příprav, ať už základní, odborná, nebo speciální, dále také výcvik samotný, denní řád, posádkové a útvarové směny, také další obřady, symbolika a tradice. Tyto prostředky si každý voják upevňuje především navykáním, cvičením, motivací a navozováním zátěžových situací a to hlavně v průběhu výcviku.

ZÁVĚR

Armáda České republiky zaručuje naší zemi samostatnost a svrchovanost. Nedílnou součástí AČR je bezesporu vojenské akreditované školství. Rozhodující prvek systému vojenského vzdělávání představují vojenské školy. Ty v průběhu své historie prošly řadou změn a kořeny vojenského školství sahají velmi hluboko.

Vojenské střední a vysoké školy mají u nás velmi bohatou **historií**. Mezi první vojenské školy patřila Tereziánská akademie, která byla vytvořena už v druhé polovině 18. století. V novodobé historii (po roce 1993) na území naší republiky existovaly tři vojenské střední školy a to: Vojenská střední škola v Brně, ve Vyškově a Střední technická škola MO Moravské Třebové.

Velkou úlohu v **historii vojenských vysokých škol** hraje v meziválečném období Vysoká škola válečná, která byla pod taktikou **francouzských důstojníků**. Tato akademie poté několikrát změnila svůj název i dislokaci. Po vzniku samostatného českého státu zůstaly na našem území už jen tři vysoké školy: **Vojenská lékařská akademie, Vojenská akademie v Brně, Vojenská vysoká škola pozemního vojska ve Vyškově.**

V **současnosti** existuje pouze jedna vojenská střední škola, kterou je **Střední technická škola MO v Moravské Třebové**. Zde se studentům dostane všeobecného vzdělání se zaměřením na výpočetní techniku a cizí jazyky. Studenti získají STANAG 001 a také certifikát z výpočetní techniky ECDL.

Po sloučení tří vojenských vysokých škol vznikla 1. září 2004 **Univerzita obrany v Brně**. Univerzita připravuje vojenské profesionály, budoucí důstojníky AČR pro zabezpečení bezpečnosti a obrany státu. Organizačně se univerzita člení na tři fakulty a tři ústavy: **Fakulta vojenského zdravotnictví, Fakulta vojenských technologií, Fakulta ekonomiky a managementu, Ústav operačně taktických studií, Ústav ochrany proti zbraním hromadného ničení, Ústav strategických studií.**

V Armádě ČR se vyskytuje celá řada sociálně nežádoucích jevů. Mezi ty, který se vyskytují nejčastěji patří: **ŠIKANA, MOBBING, BOSSING, PSYCHOTROPNÍ LÁTKY (DROGY), ALKOHOL, NIKOTIN, KOFEIN, PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ, SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ, ORGANIZOVANÁ KRIMINALITA, TERORISMUS**, dále také existuje v naší společnosti celá řada jevů, které už se v armádě téměř nevyskytují.

Proto se ministerstvo obrany zaměřuje na celou řadu preventivních opatření. Nejdůležitější je předcházení a omezení vzniku sociálně nežádoucích jevů, které ohrožují zaměstnance resortu, majetek a bojeschopnost AČR. Prevence je také soubor sociálních a zdravotních opatření, jejichž cílem je předcházet poškození zdraví, zniku nemoci a trvalým následkům z nich.

Důležité je také zabezpečit **kvalitní výběr, přípravu a vzdělávání** vojenských profesionálů k výkonu profese a vytvořit příznivé podmínky pro zdravý životní styl vojenských profesionálů, civilních zaměstnanců resortu a jejich rodinných příslušníků.

Setkáme-li se už ve své vojenské praxi nebo ve svém okolí s člověkem či skupinou osob, u kterých se projevuje závislost na návykových látkách (drogových i nedrogových), popř. dalších sociálně nežádoucích jevech je důležité tyto skutečnosti nepřehlížet, ale obrátit se na organizace, které byly k těmto účelům u každého útvaru zřízeny:

- členy komise pro prevenci SNJ u útvaru,
- velitele útvaru,
- vojenskou ošetrovnu,
- vojenskou policii,
- případně na další subjekty prevence SNJ v rezortu MO.

Komplexní výchovný program vojenského profesionála je od doby jeho schválení nedílnou součástí celého profesního života všech vojáků z povolání.

Výchovný program zohledňuje velmi úzkou souvislost výchovy s výcvikem a vzděláváním, protože kvalitním výcvikem a vzděláváním jsou současně dosahovány i výchovné cíle.

Vojenské povolání je vysoce **náročné na psychickou i fyzickou stránku** a také je velmi rizikové, v některých případech i s nasazením života. Z těchto důvodů je na výchovu hlavně nových profesionálů pokládán velký důraz a i proto v AČR existuje celá řada vzdělávacích programů pro vojáky z povolání. Tak např. **studenti UO** zahajují své studium tříměsíčním základním výcvikem na Výcvikové základně ve Vyškově. Tříměsíční základní výcvik je obdobou zrušené vojenské náhradní služby, kde nejen studenti, ale i všichni nově příchozí vojáci, se seznámí s vojenským životem, projdou např. taktickým, střeleckým, ženijním výcvikem, naučí se základy speciální tělesné přípravy, účastní se přednášek o vojenských předpisech a řádech, tak musí zvládnout pořadové nácviky, které využijí při zakončení tohoto základního výcviku a tím je slavnostní přísaha. Ve Vyškově jsem také provedla šetření, která se týkala těchto dvou témat: „**Motivace ke vstupu do AČR**“ a „**Pohled na účast v zahraničních misích**“.

Hlavními prostředky výchovy v armádě jsou všechny druhy příprav, ať už základní, odborná, nebo speciální, dále také výcvik samotný, denní řád, posádkové a útvarové směny, také další obřady, symbolika a tradice. Tyto prostředky si každý voják upevňuje především navykáním, cvičením, motivací a navozováním zátěžových situací a to hlavně v průběhu výcviku.

Na vojáky všech kategorií působí hlavně jejich velitelé, kolegové a celé pracovní a sociální prostředí, ve kterém se nachází. Armáda také disponuje odbornými orgány v oblasti podpory kvality života, kterými jsou především vojenští psychologové, vojenští kaplani, vrchní praporčíci a také pracovníci, kteří se jakkoliv podílí na kultuře vojenského prostředí.

RESUMÉ

Armáda je součástí každého moderního státu a Česká republika není výjimkou. Je základní institucí k obraně a ochraně veškerého obyvatelstva. Armáda ČR je součástí **NATO**, a proto je naší nedílnou součástí plnění úkolů v zahraničních misích.

Stejně jako jinde ve světě tvoří značnou část armády **vojenské školství**. Vojenské školství má v našich zemích velkou tradici, jehož kořeny sahají hluboko do minulosti. V minulých letech jsme se v našich zemích mohli setkat s celou řadou vojenských středních, ale i vysokých škol. V historii samostatné České republiky prošla armáda a také její školství celou řadou reorganizací a změn. Po roce 1993 byly v naší republice pouze tři **vojenské střední školy a tři vysoké školy**. Střední školy bychom v té době našli v Brně, ve Vyškově a také v Moravské Třebové. Vysoké školy byly dislokovány rovněž v Brně, ve Vyškově a v Hradci Králové. I tento počet vojenských škol byl vysoký, a tak v roce 2004 došlo ke zrušení dvou vojenských středních škol v Brně a ve Vyškově. Armáda tak má od této doby jen jednu vojenskou střední školu a tou zůstala **Střední technická škola a vyšší odborná škola ministerstva obrany v Moravské Třebové**. Ani vojenské vysoké školství nezůstalo v původní sestavě a výsledkem reorganizace vysokého školství vzniká 1. září 2004 **Univerzita obrany Brno**, která je v současnosti jedinou a nejmladší vysokoškolskou vzdělávací institucí u nás.

Armáda je součástí společnosti České republiky, a tak se bohužel i ona setkává s celou řadou problémů týkajících se sociálně nežádoucích jevů. Nicméně nezůstává k těmto problémům slepá, ale snaží se tento problém řešit. Důležitá k řešení problémů v jakékoli oblasti je prevence. **Prevence** znamená chovat se tak, abychom problémům předcházeli. V současné době je v armádě celá řada subjektů zabezpečujících tvorbu a realizaci programů prevence sociálně nežádoucích jevů ve své působnosti. Hlavním garantem zpracovávání koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů v resortu obrany je **Sekce personální**. Dále se jedná o komise u jednotlivých útvarů, vojenskou policii, duchovní službu, vojenskou zdravotnickou službu a také otevřenou linku armády, které zabezpečuje poradenské a informační služby.

Nejen na základě těchto skutečností byl **Náčelníkem generálního štábu ČR** schválen „**Komplexní výchovný program vojenského profesionála**“. Ten je postaven na dosahování shody mezi zájmy resortu a jednotlivcem. Cílem výchovy je ztotožnění každého vojáka s „**Etickým kodexem vojenského profesionála**“. Výchova v armádě je velmi důležitá hned z několika důvodů: požaduje náročnou psychickou i fyzickou zdatnost, je přísně řízena podle řádů a nařízení, představuje zvláštní typ kvalifikace a odborné připravenosti a také je součástí vysokého rizika, emocionálního vypětí a nasazování vlastního zdraví i života. Výchovu v armádě provádí především velitelé a pracovní kolektivy, ale i v tomto případě je nejdůležitější rodina a sociální prostředí každého vojáka. Výchova probíhá po celou dobu aktivní služby. U těch, kteří prošli vysokoškolským studiem začíná neodmyslitelně a Univerzitě obrany Brno. Kde jsem také provedla šetření, co je vlastně hlavní motivací nynější mládeže ke vstupu do armády a jaký mají názor na službu v zahraničních misích (viz. kapitola 3.5).

ANOTACE

V mé bakalářské práci s názvem „Sociálně výchovné prostředí v Armádě ČR“ jsem se zaměřila na tři oblasti, které jsem rozdělila do tří kapitol. V první kapitole jsem poukázala na vojenské školství v historii i v současnosti. Kapitola druhá popisuje sociálně nežádoucí jevy, které se v armádě vyskytují. Zde jsem popsala jednotlivé nežádoucí jevy, zaměřila jsem se na prevenci, která je velmi důležitá, také na jejich hlavní objekty a subjekty, které se těmito nežádoucími jevy zabývají. V kapitole poslední, „Komplexní výchovný program vojenského profesionála“, jsem popsala cíl a úkoly výchovy, specifika výchovy vojáků, metody, činitele a fáze výchovy vojenských profesionálů. Dále výchovu a výcvik vojenského profesionála během studia na Univerzitě obrany Brno a také jsem v této poslední kapitole provedla šetření nově příchozích vojáků. Tématem šetření je „Motivace ke vstupu do armády“ a „Pohled na účast v zahraničních misích“.

KLÍČOVÁ SLOVA

Armáda, NATO, vojenské školství, historie, Střední technická škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové, Univerzita obrany Brno, vojenský profesionál, rotmistr, praporčík, důstojník.

ANNOTATION

The title of my Bachelor Thesis is “Socially Educational Background of the Czech Army”. I focused on three spheres that I divided into three chapters.

The first chapter describes the army educational system in the past and in the present. The second chapter examines the socially undesirable phenomena to be found in the Army. I described the individual phenomena and I focused on prevention, which is very important. Further, I also examined the main objects and subjects that deal with of the above mentioned phenomena. The name of the last chapter is “Complex Educational Program of an Army Professional”. In this chapter I examined the

objectives and the function of education, the specifications of a soldier's education, methods, factors and phases of an army professional's education. I also studied the education and training of an army professional during their university education in Brno. Furthermore, I carried out the survey of new soldiers. The theme of my inquiry is "The Motivation of The Entrance into Army" and "The View of Participation in Foreign Missions".

KEY WORDS

Army, NATO, military education, history, Military secondary school Ministry of Defence Moravská Třebová, University of Defence Brno, military professional, technical sergeant, warrant office, office.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Rozkaz MO ČR č. 54.
2. Zákl – 1, čl. 57.
3. Zákl – 1, čl. 53.
4. Majkus, Manuál – Prevence Sociálně nežádoucích jevů, Praha, 2005.
5. Koncepce prevence Sociálně nežádoucích jevů na období 2005-2009.
6. Metodické pokyny pro rozpočtování a hodnocení plnění výdajů na aktivity související s prevencí sociálně nežádoucích jevů v roce 2005
7. Švehlík, Teze k výchově profesionálního vojáka – konference zástupců vzdělávání AČR, Praha, 2007.
8. Hanzlík, Kozílek, Rákosník, Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově – Historie a současnost, Praha, MO a Agentura vojenských informací a služeb, 2002.
9. Chrastlil, Markel, Vondrášek, Vojenská akademie v Brně, Praha, Agentura vojenských informací a služeb, 2005.
10. Chrastlil, Markel, Vondrášek, Dějiny Vojenské akademie v Brně 1951 – 2001, Praha, Agentura vojenských informací a služeb, 2001.
11. Minařík, Historie VSS, Moravská Třebová, 2006.
12. Roušar, Česká republika a její profesionální armáda, Praha, Ministerstvo obrany a Agentura vojenských informací a služeb, 2006.
13. <http://www.stsmo.cz>

Přílohy

Příloha č. 1 - Rozdělení sociálně nežádoucích jevů

Příloha č. 1 - Rozdělení sociálně nežádoucích jevů

